

Vyskytl se důvod k válce?

Hitlerovy hrozby.

Nedávnou Hitlerovou řečí v německém říšském sněmu byla pozornost celého světa obrácena ke konfliktu mezi Německem a Litvou. Tento konflikt je slabým místem evropské politické konstelace a může ohrozit mír celého světa.

„Za nejhlubšího míru byla Německu uloupena Klajpeda“, pravil Hitler, „a tato loupež byla Společností národů schválena a podmíněna pouze závazkem dodržení autonomie. Proti všem úmluvám jest německý živel v tomto území již po léta znásilňován a trýzněn. Společnost národů by měla obrátiti svou pozornost na autonomii klajpedského území dříve, nežli i v něm události nabudou podoby, již by mohlo býti na všech stranách litováno.“ Obrátil se pak ve své řeči proti přípravě voleb, ke kterým dochází v Klajpedě právě v těchto dnech, totiž 28. září, a žádal, aby „byla Litva dostatečnými prostředky přidržena ke splnění smluv.“

Co znamená Klajpeda pro Německo.

Pro Němce pojí se jméno „Klajpeda“ s různými vlasteneckými vzpomínkami. Zde byl nejsevernější cíp Pruska, do něhož se utekla po porážce v roce 1806 královna Luisa, jejíž sentimentální obraz pak plných 130 let nevymizel z myšlenek Němců. Obyvatelstvo bylo odedávna prakonservativní a zapřísáhle německé: vysílalo do německého říšského sněmu dokonalé výkvěty východopruského junkerského smýšlení.

Klajpeda sama jest malým městečkem, obývaným úředníky, obchodníky, rybáři a lidmi, zaměstnanými v dřevařském průmyslu. Ležíc u ústí Němenu, neměla politicky žádné spojitosti s německým císařstvím, jehož byla nejvýchodnějším zeměpisným bodem. Neboť Němen přitékal z nitra carské říše a přinášel odtamtud kmeny, jež pak byly v Klajpedě řezány. Tak také vznikl jediný pozoruhodnější průmysl přístavního města — továrny na zpracování dřeva.

Naproti tomu nedosáhla Klajpeda jako železniční uzel, ve kterém se překládají zásilky do severovýchodní Evropy, nikdy většího významu, ačkoliv k tomu vlastně byla předurčena, neboť její přístav je po celou zimu prost ledu a umožňuje svými splavnými řekami Němenem a Viljou spojení s Litvou a Suvalkou, územími, která dříve náležela Polsku. Rusko však dávalo přednost přístavům Libavě a Rize. Německá říše pak neměla zájmu na vybudování přístavu, který by v případě války bylo možno po souši jen ztěžka hájiti a jehož zvýšený obrat by byl šel na úkor přístavu Královce.

Přesto však bylo toto území během staletí, po která bylo pod pruskou správou, úplně prostoupeno německou kulturou. Před velmi dávnou dobou tu ovšem panoval litevský král jménem Vytautas, který uzavřel s německými řády v Malborku smlouvy o osídlení území u ústí Němenu německými sedláky; ale to se stalo počátkem 15. století, a tehdy se již velká část klajpedského obyvatelstva připojila k okruhu německé kultury.

Čím je Klajpeda Litvě.

Málokterí z hodných a věrných národních socialistů, naslouchajících obezřele slov svého vůdce, jsou si nyní patrně vědomi toho, že byl stát, proti kterému nyní směřuje jejich

zášť, původně za války — vytvořen samotnou německou vládou . . . Jako samostatný stát byla totiž Litva založena pod německým protektorátem v únoru roku 1918. Krátkozrací vůdcové německé zahraniční politiky měli totiž osm měsíců před definitivní porážkou Německa v úmyslu založiti království litevské a učiniti v něm vládařem jednoho saského prince. Vzpomínali při tom patrně na to, že byly Polsko, Litva a Sasko v letech 1694—1764 spojeny za vlády Augusta Silného a jeho syna. Když se pak po válce Litva stala samostat-

ným státem, ovšem bez německého protektorátu, počala uplatňovati nároky na Klajpedu; neměla totiž na svém pobřeží ani jediného přístavu a klajpedský přístav jí měl raziti cestu do světa.

K tomu ještě jest podle oficiálního sčítání většina obyvatelstva litevskou. Plocha celého území 2417 čtver. km jest o něco větší nežli Sársko, má však jen pětinu jeho obyvatelstva, totiž pouhých 150.000.

Osudy Klajpedy od konce světové války.

Nároky Litvy nezůstaly osamocenými: také Polsko chtělo obdržeti Klajpedu. Bylo proto zvoleno východisko, umožněné článkem 99 versailleské smlouvy. Klajpeda byla postoupena Dohodě. Mírová konference pověřila její správou Francii a delší dobu stál skutečně v čele státu, obsazeného francouzskými vojenskými oddíly, francouzský komisař.

Když pak byla Litva těžce poškozena obsazením Vilna Polskem, nabídla jí Společnost národů jako odškodnění Klajpedu. Litva však tuto kombinaci odmítla.

Dohodové státy měly původně v úmyslu provésti v Klajpedě lidové hlasování, stejně jako v západním Prusku. Není vyloučeno, že by se při něm bývalo obyvatelstvo rozhodlo pro Německo. Litevským bylo selské nářečí, kterým hovořily ještě některé ojedinelé obce a kterým kázali někteří faráři; avšak litevské kultury již v roce 1918 nebylo. K tomu ještě byla kulturní úroveň pruských Litvanů na zcela jiném stupni než ruských Litevců; také z tohoto důvodu bylo velmi obtížným dosáhnouti lidovým hlasováním splnutí těchto dvou území.

Když pak v roce 1923 Společnost národů zrušila francouzskou správu a hodlala zříditi svobodný stát podle vzoru

Gdánska, uspořádali klajpedští Litevci puč. 10. ledna 1923 přepadli „litevští střelci“ klajpedské území, obsadili je a provedli tak faktické připojení Klajpedy k Litvě. Konference vyslanců vzala tento puč na vědomí jako hotovou věc a prohlásila Klajpedu za součást litevské republiky; samozřejmě za „autonomní“.

Klajpedská ústava.

Autonomie klajpedského území jest zajištěna mezinárodní smlouvou, t. zv. klajpedskou ústavou. Podle ní má Klajpeda vlastní sněm a svého guvernéra. Její autonomie jest velmi širokou: vztahuje se na místní správu, školství, dopravu, kult, spravedlnost, sociální péči atd. Úřední řeč je němčina i litevština.

Jak však měla býti tato ústava prakticky prováděna? Došlo velmi brzo ke konfliktu. Litva má podle čl. 1 konvence podmíněnou svou suverenitu nad Klajpedou tím, že bude respektovati demokratická práva klajpedského obyvatelstva. K tomu je však zapotřebí cviku, kterého litevská vláda rozhodně nemá; neboť v Litvě je u moci autoritativní, téměř fašistická vláda, jež zrušila veškerá práva parlamentu a tisku.

Leč i jinak jest tam státoprávní situace velmi obtížnou. Jistý učený klajpedský právník pojal do dvou tlustých svazků komentář k této klajpedské ústavě. Jeho nejdůležitější části jsou rozsudky, vydané v této věci rozhodčím soudem v Haagu, ke kterému se v posledních letech direktorium klajpedského území i Německo častěji obrátilo. Německo si také opětovně stěžovalo u Společnosti národů na provádění klajpedské ústavy.

Poměr Litvy k Německu.

Poměr Německa k Litvě nebyl vlastně v době, pokud nebyl ještě při moci Hitler, právě špatným, přes všechny třenice k vůli různému výkladu statutu o autonomii. Říše byla odběratelkou litevských zemědělských výrobků a naproti tomu byl za litevský trh zcela ovládnán německým obchodníkem.

Klajpedská konvence nebyla původně Německem podepsána; jejími signatáři byly Francie, Anglie, Itálie a Japonsko. Když byla v roce 1923 sjednávána, nebylo ještě Německo ve Společnosti národů. Přesto byla tato konvence říší uznána: opírají se o ni mnohé hospodářské úmluvy mezi Německem a Litvou.

Ani politické poměry mezi Litvou a říší nebyly nepřiznivé: oba státy měly totiž společného nepřítele: Polsko. Polsko urvalo v roce 1922 Litvě území vilenské: Litva tuto okupaci ani dnes ještě neuznává a Vilno zůstává „urvaným“ hlavním městem Litvy. Mezi Varšavou a Kaunasem není diplomatického ani poštovního spojení. Ale německé vztahy k Litvě se v posledních dvou letech zhoršily stejnou měrou, jakou se zlepšily vztahy k Polsku.

Německá propagace v Klajpedě.

Zeměpisně jsou Litva i Klajpeda daleko vzdáleny od Československa. Přesto má vše, co se tam děje, pro nás zvláštní význam. Na př. metoda propagandy, provozované tam národními socialisty, má podezřelou podobnost s praxí, provozovanou na jiných územích — s tou výjimkou, že jest ještě bezohlednější a brutálnější.

Celá její taktika směřuje zřejmě k tomu, aby byla co nejlépe připravena půda k pozdějšímu uchopení veškeré moci. Tato taktika jest zejména proto tak nebezpečnou, poněvadž jest velmi vhodně volená: národní socialisté mají k dispozici celý arsenal zbraní, používaných vesměs podle předem pečlivě připraveného plánu. Poznali, že lze výrok proslulého německého stratéga Clausewitz: „Válka jest pokračování politiky jinými prostředky“ snadno obrátiti: politika jest jim skutečně přípravou k válce jinými prostředky. Pokoušejí se

proto připravit si dobytí posic, které mají vyhlédnuty, bubnovou palbou propagačních prostředků. Používají všech možných prostředků, aby upevnili své postavení dříve, než přikročí k poslednímu útoku: odkládají jej do nejkrajnější chvíle, aby mohli dosáhnouti největšího úspěchu.

Studiu této politické strategie měla by býti věnována stejně soustředěná pozornost, jaká bývala dříve věnována studiu vojenské strategie. Leč studium samo nestačí: jednoho dne bude nutno přikročiti k použití stejných metod, bude-li se chtíti počítati se stejným úspěchem.

Klajpedští Němci pod národně socialistickým vedením.

Ačkoliv byly před Hitlerem vztahy k Litvě ještě snesitelnými, byla trpěna říší přece druhá zahraniční politika, jež sice nebyla oficiální, která však byla provozována s vědomím úřadů. Nositelem propagandy byl tehdy v předhitlerovské době „Spolek pro zahraniční němectví“. Tento spolek provozoval akce, které byly ve skutečnosti velezradou. Staří klajpedští úředníci dostávali od tohoto spolku pod různými vnějšími označeními subvence pod podmínkou, že zachovají německé říši přes své litevské státní občanství věrnost. Banky, spořitelny a úvěrová družstva zůstávaly v rukou velikých německých bankovních ústavů, takže s povolením úvěru mohl počítati jen ten, kdo provozoval s sebou německo-nacionální kurs.

Když se pak v Německu dostal k moci národní socialismus, bylo zcela oficiálně ohlášeno heslo navrácení Klajpedy říši. Německé strany, které byly do té doby zastoupeny v říšském sněmu, zmizely a na jejich místě došlo k utvoření dvou nových národně-socialistických stran, totiž křesťansko-socialistické strany dělnické a sociálního národního společenstva, krátce nazývaného „Sovog“ (Soziale Volksgemeinschaft). Rudolf Hess, zástupce Hitlerův, napsal farářovi Sassovi, vůdci křesťansko-socialistické strany dělnické: „Považujeme Klajpedu za součást německé říše.“ Stejně jako v Německu byly tu utvořeny násilnické úderné oddíly. Klajpedský tělocvičný spolek proměnil se v odbočku SA, stejně i sportovní kluby v jiných městech, zpívá se píseň Horst-Wesselova a v klajpedských německých obecních školách zdraví děti svého učitele pozdravem: „Heil Hitler“.

Hnědý dům ovládl i „Sovog“, socialistické společenstvo, jehož zakladatel, zvěrolékař Neumann, otevřeně prohlásil, že pracuje ruku v ruce s německou národně-socialistickou stranou, a to k tomu společnému cíli, aby bylo dosaženo připojení Klajpedy k Německu. „Až začne osvobozovací boj“, prohlásil Neumann, „zaplaví Klajpedu ozbrojené sbory německé SA a podají pomocnou ruku klajpedským Němcům“. Neumannova strana byla organizována dokonale podle německého vzoru; Neumann byl vůdcem, který jmenoval své podvůdce a měl již v roce 1933 štáb 4 krajských vůdců, 80 okrskových vůdců a 800 náčelníků buněk, měl tedy v území o 140.000 obyvatelích poměrně velmi značnou politickou moc.

Bylo pracováno dům od domu. Nejdřív byla zpracována mládež, ve které bylo probouzeno nadšení pro „revoluční akci“. Přivržencům Litvy bylo pohroženo červeným kohoutem, na obchody židů byla nalepena žlutá kola. Neumann mohl veřejně ohlásiti: „Naše mládež a naši členové jsou již tak připraveni, že na pouhý stisk knoflíku Vůdcem rázem v pořádku vystoupí na ulice několik tisíc mužů — a proti takové moci nezmohou ničeho ani litevské strojní pušky“.

Propaganda rozhlasem.

Všechny tyto akce byly velmi působivě připraveny a doplněny cílevědomou politickou propagací, prováděnou královeckým rozhlasem. Zde byly systematicky sbírány a vysí-

lány všechny zprávy, které byly s to působiti na klajpedské Němce. Brzy byla klajpedská národní duše přiváděna do varu vyprávěním, jak byla v Klajpedě germánská dívka oslovena litevským důstojníkem; brzy zas tím, která byla provedena exekuce u německého sedláka nebo dokonce, jak byl jeho statek prodán ve dražbě litevskému věřiteli. Krátce řečeno, byla celá propaganda, jež musila proniknouti za hranice a kterou prostě nebylo možno zadržeti, totiž propaganda rozhlasová, zcela postavena do služeb určitého politického záměru.

Litvané ovšem po čase poznali nebezpečnost této rozhlasové působnosti a pokoušeli se učiniti ji bezúčinnou: zřídili vysílač, jehož úkolem bylo rušit královecké vysílání. Bohužel však nesáhli k nejučinnějšímu prostředku: omezili se pouze na obranu a nepoužili rovněž rozhlasu k rozvinutí rozsáhlé německé protipropagace.

Oposice jest odstraněna.

Pro znázornění prostředků, kterými byly odstaveny německé kruhy, jež se nechťely podrobiti národně-socialistickému kursu, jest charakteristickým případ vůdce „litevských střelců“ Bruvelaitise. Byl vůdcem skupiny, která svého času svým pučem získala Klajpedu Litvě. Později vedla ho jeho ctižádost k tomu, aby se pokusil uskutečniti smíření s Němci. Nabídl se, že zřídí direktorium, které bude míti podporu určitých německých kruhů. Tento plán byl samozřejmě od samého počátku pochybený, neboť muž tak exponovaný musil přirozeně počítati s tím, že narazí v nacionalistických německých kruzích na prudký odpor.

Dosáhl na počátku jakýchsi úspěchů u méně radikálních Němců. Sešel se jednoho večera s větším počtem německých poslanců; bylo vypito mnoho alkoholu a když dobrá nálada dosáhla vrcholu, zapomněli dobří Němci na to, že sedí u jednoho stolu se svým úhlavním nepřítelem a slíbili mu, že budou jeho akci podporovati.

Hned příštího dne však krásné opojení se smířením národů dokonale vyprchalo. Německým poslancům najednou napadlo, že se přece jen raději nestanou „zrádci vlasti“ . . . Na toto poznání ovšem nepřišli tak docela sami od sebe: mnohem spíše jim bylo s národně socialistické strany velmi jasně předvedeno, co jim hrozí, setrvávají-li i nadále při své politickém stanovisku. Poněvadž však velmi milovali nejen své jmění, ale i své životy, rozhodli se co nejrychleji odvolati své včerejší přísliby. Na tomto jejich rozhodnutí nedalo se ničeho změnit ani tím, že jim byla příslibena ochrana litevské státní policie. Od páně Neumannovy SA, jež byla tak pěkně vycvičena na potírání vlastizrádců, hrozilo jim příliš veliké nebezpečí, před kterým jich nedovedla ochrániti ani litevská státní policie. Utvrdili si tak své přesvědčení o tom, kdo je skutečným pánem v zemi. Dalí přednost tomu, že se schůze, ve které měla býti vyslovena Bruvelaitisovi důvěra, odmítli zúčastnit, takže nakonec se schůze úplně sešlo. Litevský národní hrdina si pak mohl uvědomit, že je mnohem snazším uspořádati úspěšný puč, nežli uskutečniti smíření s Němci . . .

Potlačení puče.

V Kaunasu již tehdy došli k přesvědčení, že není možno, aby poměry takto dále trvaly. Otevřené projevy pana Neumanny spolu s ostatními symptomy prozrazovaly, že se národní socialisté již považují za pány situace. Bylo proto rozhodnuto postupovati poněkud rozhodněji a v únoru roku 1934 byl do Klajpedy vyslán jako guvernér energický muž, totiž bývalý ministr vnitřa Jonas Novakas. Nový guvernér prohlásil předem obě národně-socialistické strany za nebezpečné státu a krátce je rozpustil pokud ovšem vůbec lze strany tohoto druhu rozpustiti. Nato navrhl v Kaunasu pro celou Litvu zákon na ochranu státu, na základě kterého by

mohl vystupovati také proti samosprávným úřadům, které dostávaly podzemní direktivy od Hitlera. Tento zákon byl pak skutečně litevským státním presidentem Smetonou podepsán; v zápětí bylo ovšem v Klajpedě ihned prohlašováno, že to jest porušením autonomie.

Novakas se tím nedal nikterak mýlit a pokračoval ve svých akcích. V zájmu uklidnění celého klajpedského území, tudíž i v zájmu suverénního státu, jehož suverenita byla sněmem ohrožena, byl nucen zasáhnouti i do práv klajpedského sněmu.

Dokázal direktoriu Schreibera, který stál v čele tehdejší klajpedské vlády, že nadržovalo národnímu socialismu. Tento důkaz ovšem ve skutečnosti nebylo těžko provésti: pánové dali totiž rozšiřovati antisemitské a nacionálně-socialistické učebnice a kresby po všech školách, a o jich politickém charakteru se nedalo pochybovati. Požadoval okamžité propuštění učitelů a školních inspektorů, kteří byli odpovědní za používání těchto „učebních pomůcek“. Postavil se dále na stanovisko, že jest příslušnost ke klajpedské policii neslučitelnou s příslušností k národně-socialistické straně. Měl dostatek důkazů o tom, že mnozí policejní úředníci jsou organisováni v této straně.

Pan Schreiber chopil se nejbližší výmluvy, že totiž dosud nebylo nikterak prokázáno, že by byly obě německé strany nebezpečnými státu. Nemůže prý proto propustiti osvědčené úředníky z jediného důvodu, že jsou příslušníky těchto stran.

Guvernér nedal se touto námitkou nijak ohromiti, ale zasáhl zcela klidně do ústavy: sesadil německé direktorium Schreiberovo a utvořil na jeho místě litevské direktorium pod vedením Reisgysovým. Odstranil také klajpedského starostu dra Brindlingera. Poněvadž předvídal pochopitelné národní konflikty, byl by uvolněná místa nejraději obsadil loyálními německými občany a jal se po nich pátrati. Nedosáhl však u nich žádného úspěchu: ani ti, kteří byli ochotni s ním spolupracovati, neodvážili se veřejně projevit své politické smýšlení. Žádný německý občan neodvážil se přiznati ke svým sympatiím k odvážnému guvernérovi; tak silný byl teror, pod kterým žilo klajpedské německé obyvatelstvo.

Fémový proces v Kaunasu.

Ani tím se však nenechal Novakas zmásti; odhodlal se provésti onen fémový vražedný proces, kterého národní socialisté zatím použili jako příčiny k nejpustším litevským štvanicím. Klajpedské litevské státní návladnictví podalo obžalobu na 127 klajpedských národních socialistů. Byli obžalováni jako organisátoři celého hnutí, tak i ti, kdož se na vyzvání svých vůdců dali strhnouti k činům. Státní zastupitelství přesunulo odpovědnost za fémovou vraždu na vůdce obou národně-socialistických stran jako na vlastní intelektuální pachatele. Proces byl proveden s naprostou loyálností — což později potvrdili proslulí světoví právníci. Trval 3 měsíce a žádnému obžalovanému ani obhájci nebylo ani v nejmenším zabráněno v obhajobě: výsledkem bylo několik rozsudků smrti — z nichž ovšem žádný nebyl proveden — a mnohaletý žalář pro Neumanna a jeho společníky. Při projednávání byla zcela nepopíratelně prokázána spoluvina Třetí říše, jež neviditelná seděla na lavici obžalovaných jako stýdvacátýosmý obžalovaný.

Mezitím se německá říšská vláda stále rozhodněji stávala mluvčím a právním zástupcem klajpedského německví. Místem, u kterého by bylo bývalo možno podati žalobu proti Litvě, byla Společnost národů, ze které však zatím Německo již vystoupilo. Bylo proto nutno se spokojiti protesty jakéhosi klajpedského školního rady Meyera, které však měly cenu pouze literární, poněvadž o nich plenum nemohlo rozhodovati.

Nemecko bojuje hospodárskymi represáliami.

Novakas neměl v úmyslu zřizovati v Klajpedě diktaturu, hodlal však co nejrychleji se vrátiti k normálním ústavním poměrům. Nové volby byly by k tomu bývaly nejvhodnějším prostředkem, ale co od nich mohl očekávati? Obyvatelstvo stálo úplně pod vlivem národního socialismu a nevidělo v guvernérovi ochránce před národně-socialistickým barbarstvím, ale utlačovatele německví.

Situace v Klajpedě se zatím stávala stále tíživější; část litevských úředníků, které Novakas dosadil, nebyla pro svůj obtížný správní úkol dostatečně vyspělou. Zesiloval se také protiklad mezi fašistickou Litvou a demokratickou samosprávou Klajpedy; v Kaunasu je totiž u moci strana Tautininkai-ova, hlásící se k fašistickému hospodářskému názoru; byla odhodlána postupovati v Klajpedě, kde jsou všechny hospodářské instituce liberalistické formy, naprosto odhodlaně.

Nejrozhodněji bylo však guvernéru zabraňováno v provádění jeho politiky Německem, které odpovědělo na jeho klajpedskou politiku hospodářskými represáliemi: hranice byly uzavřeny pro litevské hospodářské produkty a litevský selský stav tím pozbyl svého nejdůležitějšího odbytiště. Doufalo se, že záchranu přinese anglický trh, byl však povolen pouze malý kontingent a za ceny, nabízené jen koloniálním národům...

Následky německých opatření projevily se v okamžité odbytové krizi největšího rozsahu. Celá Klajpeda byla jí při svém intenzivním hospodářství nejtěžší postížena. Beztak velké zadlužení selského stavu stalo se krizí ještě méně snesitelným.

Litevci byli tím postíženi stejně jako Němci: proto vyzvaly i litevské selské svazy své direktorium, aby jim opatřilo nové odbytové možnosti.

Pojednání o úloze husy ve světové politice

Ve chvíli, kdy již věci dospěly tak daleko a pánové v litevské vládě měli již velmi horké hlavy — poněvadž si samozřejmě nevěděli rady, kde by vykouzlili tak velká odbytiště — bylo objeveno originální východisko.

Nevíme, znali-li pánové příklad Bedřicha Velikého, který již před 180 lety připadl na podobnou myšlenku. Jako relativně absolutní vladař byl na tom stejně dobře, jako dnešní diktátoři: mohl svým představeným předpisovati nejen to, co si mají mysliti, ale i to, co musí kupovati. V demokratických zemích je naproti tomu dovoleno, aby si každý, kdo má něco peněz, za ně koupil to, nač má právě chuť.

Neuvědomujeme si ani, jak jsme na tom dobře: kromě všech ostatních volností smíme si vybrat k obědu nebo večeri to, co nám je líbo, jsouce při tom omezování nejvýš přáními svých manželek... Československý spoluobčane, až příště budeš seděti v restaurantu, studuje jídelní lístek, vzpomeň svých bližních, kterým je státem předepisován dokonce i pořad a druh jejich jídel...

V tomto ohledu to ovšem pruský král Bedřich Veliký ještě nepřivedl tak daleko, jako litevští diktátoři. Tento král totiž zřídil v Berlíně porculánovou výrobu a musil ke své veliké lítosti dojíti k přesvědčení, že její výrobky nejdou ani zdaleka tolik na odbyt, jak by se dalo vzhledem k jejich jakosti předpokládati. Případl proto na záchranou myšlenku předepsati určité vrstvě svých poddaných, aby při určitých příležitostech nakupovali velká množství tohoto porculánu. Nejpříhodnějším objektem pro toto vykořisťování zdá se mu židé. Poněvadž tehdy ještě neměli žádných občanských práv, mohl si s nimi dělati, co se mu zachtělo. Nařídil jim proto, aby při všech možných slavnostních příležitostech kupovali jeho porculán, zejména při svatbách. Pokud se tomu nepodrobili, bylo jim prostě odepřeno svolení ke sňatku. Nezbyvalo jim proto

nic jiného než kupovati obrovská množství porculánu z královských pruských dílen.

U Litevců se nejedná o porculán, ale o husy. Měly snad býti litevské husince přenechány svému smutnému osudu? Vyloučeno. Všem státním úředníkům bylo tedy prostě loňské zimy nařízeno, aby investovali značnou část svých gází do husích pečinek. Nevíme, jak to šlo k duhu žaludkům litevských a klajpedských občanů. Jisto je jen to, že si sice pěstitelé husí oddychli, že se však vážně zhoršilo hospodářské postavení chovatelů vepřového dobytka.

Následkem této husí a vepřové politiky bylo, že i v litevských kruzích počala vzrůstat opozice proti guvernéru Novakasovi. Husy, které před tisíciletími zachránily římský Kapitól, způsobily posléze pád klajpedského guvernéra. Zajímavý příspěvek pro studium významu husy ve světových dějinách.

Při tom se Novakas v Klajpedě docela slušně zařídil. Poněvadž nemohl spoléhati na součinnost sněmu, omezil i jednání parlamentu na nejmenší míru. Litevští poslanci neúčastnili se zasedání. Počet německých poslanců byl státní policií zcedimován do té míry, že se nebylo nutno báti jejich opozice. Tím způsobem mohl se Novakas prosaditi v Klajpedě i proti vůli obyvatelstva, pošťvaného národními socialisty.

Nyní však byl poslán na dovolenou a brzy nato pravoplatně sesazen.

Signatárni mocnosti zasahují.

Signatáři klajpedské ústavy se v celku málo starali o to, co se v Klajpedě děje. Svět měl jiné starosti. Oba státy, jež byly od Klajpedy nejdále vzdáleny, Japonsko a Italie, vyvlékly se z odpovědnosti posléze tím, že udělily plnou moc v klajpedské otázce Anglii a Francii. Jen Francie měla však pochopení pro obtížné postavení kaunasské vlády. Naproti tomu považovala anglická diplomacie Klajpedu jen za kompenzační předmět pro svoji politiku.

Když Sir Simon v Berlíně rozmlouval s Hitlerem, dotkl se anglický chargé d'affaires po prvé otázky litevské politiky. Nedlouho potom následovala nota signatářů, ve které se vznášil požadavek nového zavedení ústavy a nových voleb. Vyzývali Hitler ve své kritice klajpedských poměrů signatáře, aby zakročili, není si patrně vědom toho, že to byli sami signatáři, kteří již v únoru letošního roku svou verbální notou zakročili ve prospěch ústavy. A to — ačkoliv v dnešních dobách německé útočnosti ústava nedostačuje — za tím účelem, aby byly vztahy mezi Klajpedou a Kaunasem urovnány.

Ústupek Litvy.

Po sesazení guvernéra Novakase byl vyslán do Klajpedy jako guvernéř nový muž, o kterém se předpokládalo, že bude Němcům příjemným. Při jednáních mezi německým vyslancem Zechlinem a litevským ministrem zahraničních věcí Lazoreitsem projevili totiž Němci ochotu upustiti od svého útočného postupu, bude-li dodržována ústava a bude-li do Klajpedy vyslán guvernéř, který by byl dostatečnou zárukou pro loyální spolupráci.

Byl proto zvolen Kurkauskas, bývalý důstojník carské armády. Vyšel pak skutečně Němcům hodně vstříc: přeložil část litevských úředníků zpět do Velké Litvy, zastavil vydávání antinacionálně-socialistického časopisu „Ostseebeobachter“, vypsal volby na 30. září a založil časopis, do kterého dosadil jako šéfredaktora klajpedského statkáře hraběte Zubova, který byl uznáván stejně Němci jako Litevci.

Litvané si však vypořádali své účty bez německého hospodáře. Příslibu Zechlinova totiž nebylo dodrženo. Naopak: německá agresivita ještě nabyla síly, Kurkauskas byl po několika týdnech zatlačen do pouhé defensivy. Jeho ústupky úplně rozvrátily malou, ale ideologicky přece jen silnou protiná-

rodně-socialistickou frontu, skládající se z litevských a německých antifasistů. Nikdo již nevěřil na to, že by bylo možno zadržeti volební vítězství německé fronty.

Alespoň nyní dali se Litvané pohnouti k některým obranným opatřením. Pořídili na základě zákona na ochranu státu prováděcí nařízení k volebnímu zákonu. Podle něho nesmějí kandidovati osoby, které náležejí ke stranám, nepřátelským státu, a mohou dokonce pozbyti nejen aktivního, ale i pasivního volebního práva. Přesto nastoupila německá fronta k volebnímu boji naprosto disciplinovaně. Nový říšský sněm bude mít 29 míst; a 29 kandidátů nalezneme na jednotné německé volební listině. Naproti tomu jmenovali Litevci, jichž fronta jest rozdělena na nesčetné strany, neméně než 200 kandidátů.

V čele německého volebního seznamu byli až do nedávné doby Schreiber a Brindlinger, tedy oba vedoucí mužové, které sesadil Nývakas. Litevská vláda však zaujala proti tomu stanovisko, že tato jména již dostatečně naznačují, že má býti pokračováno k neloyálnímu kursu proti litevské vládě. Sáhla proto k povážlivému prostředku: zbavila tři týdny před volbami Schreibera i Brindlingera státního občanství a odstranila je tím z volebního seznamu.

Co chce Hitler?

Hitler je si velmi dobře vědom toho, že mocnosti, jež se zasadily o znovuzřízení klajpedské autonomie, nebudou chtít pokračovati ve své působnosti ve prospěch Třetí říše. Pokusí se proto asi dosáhnouti svého záměru, totiž zabránit klajpedského území, v etapách. Nyní usiluje o dosazení německého direktoria, které by souhlasně s jeho záměry vybudovalo Klajpedu v pevný opěrný bod pro východní výboje. Obsazovati ji prozatím nemusí a může klidně strpěti zdánlivou suverenitu Litvy až do dne největší vojenské aktivity.

Pak dojde během několika hodin k vojenskému obsazení Klajpedy. A potom se uplatní onen tajný odstavec smlouvy, uzavřen v lednu 1934 mezi Polskem a Německem, jenž hovoří o rozdělení Litvy v případě vítězné války. Prozatím bude však Hitler nucen zabránit násilnému pochodu svých SA přes Němen a spokojiti se provozováním politiky, podporující zdánlivou autonomii Klajpedy proti suverénní nadvládě Litvy.

Bedřich Pilc

poznámky

Akce československých spisovatelů, intelektuálů a dělníků na pomoc českému severu

V tisku se objevila zpráva o akci spisovatelů a dělníků na pomoc českému severu. Bude dobře vysvětlit, oč běží.

Z podnětu spisovatele Vladislava Vančury a dra R. Trauba sešla se v Praze konference pokrokových lidí, aby se poradili, jak pomáhat proti bídě v severočeských průmyslových oblastech, zvláště kruté postižených světovou hospodářskou krizí. Řekli si, že je třeba, aby se tam sami podívali, a budou se dívat nestranně, nerozlišujíc mezi Čechy a Němci, a mimo politické strany. Chtějí poznávat na místě, jak tam občané naší republiky žijí.

Začátkem října vyjedou skupinu spisovatelů a dělníků, provázené lékařem a právníkem, do okresů: Frýdland, Jablonec, Liberec, aby prozkoumaly životní podmínky tamního obyvatelstva:

1. životní úroveň nezaměstnaných, jejich podpory, stav živovací akce atd.,
2. poměry v závodech,
3. situaci maloživnostníků, drobných rolníků a domkářů,
4. hospodářskou a finanční situaci v obcích,
5. poměry školské,
6. poměry cenové, stoupání drahoty,
7. poměr mezi úřady a obyvatelstvem.

Komise vyslechne stížnosti, přání a návrhy obyvatelstva, obecních zastupitelstev, organizací a korporací. Ke konci zájezdu bude v každém okrese uspořádána anketa, na kterou budou pozváni: zastupitelstva obcí, okresů a úřadů, hospodářské a družstevní organizace dělnické a středostavovské, samozřejmě bez ohledu na politické přesvědčení a národnostní rozvrstvení.

Komise zpracuje sebraný materiál a sdělí české veřejnosti výsledky. Předloží je také vládě a parlamentním klubům, aby se brzy mohla organizovati pomoc.

Jde o to, bránit poměrům, které nejen otfárají lidsky, ale také jsou s to, aby podporovaly protidemokratické směry a odcizovaly pracující obyvatelstvo demokracii. Víme, že za tuto snahu nás bude napadat pravý tisk a vinit, jak s oblibou činí, z odrodilectví. Ale máme čisté svědomí. Cinnost, kterou vyvine akce na pomoc českému severu, neboří, ale staví; je státotvorná. Lidé, kteří se zúčastní této akce, nejsou děti a vědí, že si naše vláda nevymyslila světovou hospodářskou krizi vůbec a textilní zvláště, aby týrala německé dělníky na československém území; všichni jsme na jedné lodi a musíme pomáhat, jak dovedeme.

Vzpomínáme, jakou sympatii projeвили před třemi lety čeští spisovatelé s mosteckými horníky, vzpomínáme živě iniciativy, s jakou si vedl Karel Čapek ve své „Demokracii dětem“ a věříme, že i tentokrát, ve věci tak lidské, se zúčastní čeští spisovatelé, výtvarníci, hudebníci, intelektuálové z všech sil akce na pomoc českému severu.

M. P.

Bude na Těšínsku klid?

I po minulém neděli, na kterou Poláci připravovali velkovýšpad na naše území, lze říci, že zachován bude. Že se v neděli nic nestalo, není však ještě důkaz, že máme na Těšínsku vyhráno a že můžeme nečinně zastrčit ruce do kaps. Naopak musíme se pořádně sebrat a dát si mnoho věcí do pořádku, abychom mohli být klidni i bez obrněného vlaku, pancéřových aut a tanků na hranicích. V neděli se nestalo nic právě proto, že se konečně ústřední úřady vzhopily v Praze i v Brně a dovolily místním bezpečnostním orgánům nastoupit takovou cestu, po níž představitelé bezpečnosti na Ostravsku volají už přes rok. Klid bude, zachováme-li si vůči Polákům dosavadní svou korektnost, které náš ministr zahraničí dává vždy přednost před neuváženými a ukvapenými represáliemi nebo před libovým radikalismem. Ale abychom mohli být ve své korektnosti silní, potřebujeme především pořádek na československém břehu Olzy i všude tam, kde se polský živel, usazený u nás, prolíná s polským živlem z říše.

Především se budeme muset osvobodit od všelijakých vlivů, které zasahují do politické administrativy. Řekněme rovnou: Tak jako okresní hejtmani před volbami určovali svůj postup vůči Henleinovi více podle nálady na pražském Havlíčkově náměstí v ústředním sekretariátě naší největší strany než podle nálady ministerstva vnitra, tak okresní hejtmani slezští jsou spíše dirigováni vůli, která nevychází ze Zemského úřadu v Brně, ale z brněnského Kiosku, kde stojí agrární palác „Novina“.

Kdo přijede do Českého Těšína po prvé, uzasne. Neboť zde, kde lze přejít do Polska a naopak z Polska k nám přes most nebo vyschlým řečištěm Olzy, zde, kde se vytloukají soustavně okna českých škol a pořádají organizované vpády na naše území, zde v Českém Těšíně není státní policie. O pořádek se stará několik bodrých tatíků městské stráže, mezi nimiž ostatně jsou také Poláci. Jak bude tato skutečnost omluvena nebo jak by byla zodpověděna, kdyby zde v Českém Těšíně bylo došlo k prolévání krve? Nedostatkem finančních prostředků se nedá omluvit nic, na to upozorňujeme předem. Protože na to, aby v pohraničí nevyšleh plamen po případě historické závaznosti, na to se peníze najít musí vždycky. — Nebo v jiném odvětví státní správy: Jeden ze slezských soudů projednával asi před desítky dny žalobu, která dokazovala, že obžalovaný je zrádce, poněvadž při plebiscitu hlasoval pro Československo. Představme si, co by se asi stalo na druhé straně hranice, kdyby předmětem žaloby bylo tvrzení, že kdosi je zrádce proto, že při plebiscitu dal hlas Polsku? Patrně by se to neskončilo prokazovatele této zrady se zdravou kůží. Náš soud ve své rigorosnosti a bez jakéhokoliv ohledu na státní zájem připustil o této věci důkaz z p r a v d y. Grotesknost situace, že československý soudce

bude rozhodovat o někom, je-li zrádce či ne, protože hlasoval pro československý stát, dovede si snad představit každý.

Bude-li na Těšinsku klid, jak si troufáme tvrdit, bude to také z jisté ochablosti, která se projevuje na polské straně. Ukazuje se, že i v diktaturách je šovinistická kořalka nápoj, který se přepije, nalévá-li se příliš rychle a často. Bude to však také zásluha československého lidu. Průběh poslední neděle nasvědčuje, že vlna psychosy, jež se právě zmocnila zdejšího lidu, je na sestupu. Zachovat klid po tolika provokacích a po tak soustavné štvanci novinářské a rozhlasové, nemohl by lid, který ztratil nervy. Co by však tomuto lidu prospělo, byla by větší střízlivost poslanců, zejména těch, jejichž strany mají v programu nacionalismus. Viděli jsme, že poslanci, místo aby udusili pobouření, uklidňovali rozvášněné mysle a rozumně učili lidi spoléhat na státní moc a autoritu, přišli do Prahy se šléným návrhem, aby byl povolen jako obranný prostředek náhlý sraz Sokolstva, tělocvičných a ozbrojených jednot vůbec. Dokonce v Praze žádali, aby těmto amatérským obráncům hranic byly propůjčeny zbraně. Jiní zástupcové lidu jsou živými posly rozčilení, které sbírají po spolcích a spolkových místnostech, aby je bez kritiky roznášeli do sousedních obcí a měst. Méně horkých hlav u místních politických vůdců by tu prospělo slezskému lidu a celému státu.

Nedělní opatření proti polským provokacím se snad dnes zdají pražským úřadům upřílišená. Vlnu na tom zřejmě nemají místní úřady slezské, ale to, že Praha přes rok nebdala jejich raportů a návrhů, ale teď se najednou dala vyplašit horkými hlavami poslaneckých a spolkových deputantů. Byla by chyba říci si, že už není třeba nic dělat. Byl by hřích na státu nedělní unáhlenost krýt pokračováním v neúčinnosti. Na Těšinsku bude zachován klid jen uvážlivou součinností s místními úřady, silou fyzickou i mravní. Nepodařilo-li se organisovat naše Poláky do agrární strany, nesmí se to nahrazovat vlivem shora, přes okresní hejtmány. Nikde není tak třeba naprosto odpolitizované administrativy, jako právě zde. Až bude v pořádku administrativa, budeme moci myslet na to, jak zde posílit státní myšlenku také mezi polskou menšinou. Hn

Nemoudrý zákaz

Vláda, či jejím jménem policejní ředitelství v Praze, zakázala minulý týden v Praze veřejnou schůzi Odborového ústředí, což je tak říkajíc nepolitická odborová organizace zaměstnanců. Psali jsme zde v „Přítomnosti“ minule o tom, jak se zaměstnanci radikalizují a nepochybujeme, že taková zakázaná schůze vede jen k další radikalizaci. Vláda má státní pokladnu v takovém stavu a zlepšování ve světové hospodářské tísní se čeká tak pomalé, že nebude moci dát zaměstnancům patrně ještě několik let nic, co by zlepšilo jejich hmotnou situaci. Ani zaměstnancům veřejným, ani soukromým, jejichž zájmy bude muset pečlivě konfrontovat s únosností podnikatelů a zaměstnavatelů. Nuže, tito zaměstnanci si svolali schůzi, aby si trochu postěžovali, aby se vypořádali z toho, co je trápí a aby se usnesli na papírové resoluci, na níž by shrnuli svoje požadavky a protesty proti drahotě. Zakázala-li jim vláda, aby se sešli a navzájem si postěžovali, dopustila se činu nemoudrého — o demokracii ani nemluví. I když snad v této nepolitické organizaci je řada složek, které jdou za Národním sjednocením, nebyl to ještě přesvědčivý důvod k zakazu. Víme přece ze zkušeností, že zaměstnanci jsou živel tak ukázněný a tak málo radikální, že se věru vláda nemusela bát nějakých výtržností. Nechat zaměstnance, aby se vmluvili a v rámci své organizace si zaprotestovali, to je to jediné, a zároveň to nejméně, co vláda může zaměstnancům dát. Nedala. Ale jak se to shoduje s opětovným prohlášením ministerského předsedy Malypetra (v sobotu k žurnalistům), že vláda vítá každou kritiku? Dr. Veverka.

Hitlerovými očima

Jednou z mnoha příčin dnešního myšlenkového stavu československých Němců, s nímž máme plné právo být nespokojeni, je nedostatek německého svobodomyšlného tisku, zejména krajinického. Je známo, že se venkovský německý tisk, pokud není vydržován určitými politickými stranami, více méně ochotně postavil do služeb Henleinova hnutí. A toto hnutí se ovšem se svobodomyšlností, demokracií, liberalismem, socialismem a po-

dobnými, v očích německého maloměšťáka stále ještě nebezpečnými věcmi, neshoduje. Ale ani tak zvaný liberální a zčásti ani socialistický tisk, který dnes píše proti Henleinovi, nemůžeme docela zbavit výtky, že se o věc svobody mezi Němci nezasazoval dost rozhodně. Příčinu toho musíme vidět v jeho kolísání mezi všenněmeckým nacionalismem a svobodomyšlností. Je evropskou tragedií, že se tyto dvě věci v historii neshodovaly. Německý nacionalismus a touha po sjednocení kráčely pod praporem reakce, nikoli pod praporem svobody, v čemž je veliký rozdíl mezi nacionalismem německým na jedné straně a francouzským, italským, polským, československým a j. na druhé. Kus viny na tom má nepochybně fakt, že německý nacionalismus se utvářel a utvrzoval odporem proti francouzské revoluci, resp. proti jejímu představiteli Napoleonovi, pokřtěti Německa. Tento odpor se potom přenášel i na ideje revoluce. Německé národní ideály byly uskutečňovány víc pruským absolutismem než demokratickým úsilím německého lidu. Proto — mimo mnohé jiné příčiny, o nichž tu nebudeme jednat — věc svobody v Německu nikdy nezdomácněla a proto se Německo stalo baštou reakce. Věc osudná. Každá podpora německých nacionálních požadavků, i když jsou jinak se stanoviska abstraktně vzaté svobody oprávněné, stává se potom podezřelou z reakčnosti. V okruhu německé kultury vleče pak jedno druhé — nacionalismus reakci a reakce nacionalismus.

Skoro všechen německý tisk na světě, i u nás v Československu podporoval po válce požadavky německého nacionalismu proti versailleské smlouvě. Podporoval tím zároveň — podle spjitosti, kterou jsme výše naznačili — reakci. Na tuto dvojnásobnost zahynula německá republika. Pokud byla opravdu svobodomyšlná, republikánská a demokratická, nebyla německá a národní, a pokud byla německá a národní, nebyla svobodomyšlná, republikánská a demokratická. Bylo v Německu jen několik zcela málo listů, které si uvědomovaly celou tragiku tohoto rozporu a které šly vědomě proti německému nacionalismu, ceníce si více věc svobody. Jiné listy proctily teprve po Hitlerově převratu a otočily frontu proti nacionalismu, to znamená proti všenněmectví a proti anšlusu, aspoň dodatečně. Pokud nevyházely za hranicemi, jsou dnes ovšem v emigraci. V říši věc národní a věc reakční opět splynuly, jakož kázaly zákony dosavadní historie.

Máme-li to vše na paměti, vysvětlíme si snadno, proč nacionalistický tisk za hranicemi Německa — a to, jak jsme řekli, byla po válce většina německého tisku — tak snadno přechází od pouhého nacionalismu k hitlerovství. To proto, že hitlerismus vedle svých „novot“, jako je na př. rasismus, do sebe dychtivě vsál celou ideovou výzbroj pruského absolutismu a vši německé reakce, jaká jen kde byla. Proto co bylo po širém světě německo-nacionální, muselo tuto spasitelnou nauku srdečně uvítat — viz opět výše vzpomenuť osudnou spjitost! I u nás jí takto uvítalo, a proto se dnes většina německého tisku u nás dívá na svět hitlerovskými očima. Není třeba při tom myslit jenom na tisk Henleinův, je lepší i poučnější vzít k tomu účelu do ruky rozmanitě ty „sudetoněmecké“ deníčky a týdeníky, politické, vzdělávací i zábavné. Uvedme aspoň jeden příklad, a raději odlehlejší. Pokud se tyto listy zabývají také zahraniční politikou, dominuje v jejich komentářích nechuť k Francii, posměšky nad Společností národů a ironické narážky na Beneše. Ideovou potravu k těmto kritikám dodává špýchar Hitlerův. V jednom z oněch listů jsme po nepokojích v Toulonu a v Brestu našli následující odstavec:

„V cizině je velmi trapný dojem z toho, že ve francouzských přístavech bylo užito k potlačení povstání bataillonu senegalských střelců, a poukazuje se na to, že z dosavadního užívání černochů proti bělochům na rozkaz může brzy povstat nezamýšlené převzetí moci černými, což by bylo třeba přičíst především francouzské bezohlednosti. Jenom české listy zahanbeně mlčí k tomuto výsměchu vši kultuře, který dělá divnou čest té vynášené grande nation...“

Ponehřené Francie — to je, jak víme, jedno z oblíbených témat Hitlerových a jedno z nebezpečí, před nimž chce tento spasilitel zachránit Evropu. Jak je vidět, může v této věci spoléhat na pomoc německých redaktorů z citovaného listu i z jiných. Zdá se nám, že by sudetští Němci v zájmu vlastní důstojnosti neměli následovat Hitlera aspoň v tom, že se společně s ním budou nabízet po všech nárožích Evropy tu k službám proti bolševikům, tam zas proti černochům a nakonec snad i proti Saracénům. Z. S.

Proč už nekupujeme tolik knih

Tuto odpověď nenapiše nám spisovatel, nakladatel ani knihkupec, protože by byli proti sobě. Kdo z vás, kteří jste kdysi knihy vášnivě kupovali a četli, nestál jednou před svou knihovnou s jistou lítostí a zklamáním? Tolik knih, řekli jsme si,

a tak málo z nich zůstalo živých, tak k malokterým se vracíme. Každou knihu jsme pečlivě opatřovali a některé jsme si dali i pěkně a draho svázat, protože jsme si rozmýšleli, že se k nim budeme stále vracet, že nebudou jen ozdobou naší knihovny, ale také nepostradatelnými přáteli. Ale potom přešla léta a léta, na knihy sedal prach, papír žloutl a krásné vazby začaly blednout. A kolikrát jsme šli okolo, tolikrát jsme očima přelétli zlacený nápis, a přece jen zřídka kdy nás některá kniha znovu zlákala, ale většina zůstala netknuta. I když některé z nich svého času byly krásné, dnes jsou přečteny a nelze se k nim vrátit, protože po jednom přečtení skončily u nás všechno své poslání. Měli jsme si je vypůjčit z knihovny a zase je tam vrátit. Kdybychom měli dnes peníze, které jsme vyházeli za spoustu drahých knih, ke kterým se už nevrátíme, mohli bychom si dnes snadno koupit knihy pro trvalé potěšení srdce a ducha. Přitom bychom se ovšem ještě důkladně rozmýšleli a zkoumali nejen svou kapsu, nýbrž i lákavější knihu, která je pro nás krásná i „drahá“, ale krásné a drahé je také čisté, zdravé a vkusné bydlení, krásné a drahé je cestování atd., atd. Mnoho krásných a ušlechtilých věcí je na světě, ale český vzdělanec nemívá zpravidla peněz. Všechny knihy se nám nabízejí dnes jako na výsost hodnotné, nesmrtelné, nepostradatelné anebo aspoň zajímavé, čili: každá rentabilní propagace knihy je dobrá. Aby všichni spisovatelé mohli knihy vydávat, aby tiskaři měli co tisknout a knihkupci prodávat, je třeba chrlit spousty knih. Ale kolik z nich stane se nám knihami útěchy a radosti, kterou z nich si přečteme aspoň dvakrát? K. E.

Těsnopis a úsporná komise

V „Přítomnosti“ bylo již psáno o státním ústavu těsnopisném: že jest to ústav, který naši těsnopiscové pokládají za zcela zbytečný; doporučují, aby byl zrušen, čímž státní pokladna ušetří hodně přes 100.000 Kč. — Obyčejně parlamentní úsporná komise se setkává s velkými překážkami, když někde chce prováděti škrty. V tomto případě jest situace úplně opačná: Svaz československých těsnopisných spolků podává úsporné komisi memorandum, v němž neprosí, aby úsporná komise státní ústav těsnopisný setřela — ne, říká: doporučujeme tuto instituci k zrušení; považujeme ji za zbytečnou a dokonce škodlivou. Úsporná komise měla by si položití tedy otázku: jak je to možné, aby státní ústav těsnopisný, který stál stát statisíce, prohlašovali sami těsnopisci za ústav zbytečný, ba i škodlivý? Jedno z memorandum, dokazujících zbytečnost státního úřadu těsnopisného, šlo také na ministerstvo financí. Jak se to stalo, že ministerstvo financí nepoužilo této příležitosti ušetřiti státní pokladně slušnou částku peněz? — A položíme si další otázku: kolik existuje u nás různých ústavů, které stojí hezké peníze, a jichž činnost jest vidět teprve tehdy, když se o ně interesuje úsporná komise a když se sháňejí důvody, které mají podepříti jejich existenci? Kolik je u nás různých ústavů, v nichž se žije blahobytně několika lidem, ale o jejich činnosti nikdy není slyšet? V. G.

Hasiči nejedou

Před delší dobou jsme na těchto stránkách otiskovali obšírnou studii o deseti letech censurní praxe našeho ministerstva vnitřního. Probrali jsme tehdy různé skupiny filmových zákazů ať už to bylo z důvodů morálních i domněle morálních, z důvodů politických a nepolitických. Ukázali jsme, jak labilní je tato praxe, jak rozdílné jsou výnosy censurní instance podle toho, zasedají-li v rozšířeném censurním sboru, jehož členové alternují ob turnum, náhodou svobodomyšlnější zástupci uměleckých korporací či starší dámy z kruhů pedagogických. V jedné skupině censurních zákazů jsme snesli řady příkladů domněle nezbytné „ochrany osoby úřední“. Poněvadž se totiž censurní sbor užší skládá výhradně a rozšířený skoro výhradně z osob úředních, mají tyto instituce za svou první povinnost ujímati se osob úředních, a to zejména proti jakémukoliv výsměchu nebo zlehčování. Šmahem jsou zakazovány všechny filmy, v nichž úředník veřejného úřadu přijímá nějaký úplatek, v nichž policista se zamiluje do té které slečny a zanedbá tím plnění své povinnosti, v nichž se ukazují méně karakterní lidské stránky dozorců ve věznicích. Dnes musíme doplniti skupiny osob chráněných censurními sbory při ministerstvu vnitřním proti ironisování o skupinu novou.

Jsou to hasiči. Ano, hasiči. Národ fotbalový sice zná už dávno jako nejhorší klasifikaci mužstva, které zklamalo, označení „hasiči“, ve znárodnělých pohádkách o Kocourkově sice najdeme už hodně starou historii o bramborech v hasičské stříkačce — motivy, jež dokazují, že počestný cech

hasičský jako všechny ostatní počestné lidské cechy není docela prost vlastností i směšných. Ale ministerstvo vnitřní přikázalo, že těchto komických vlastností na stavu hasičském jest si nevšímáti, a ukáže-li některý film hasiče v postoji, neodpovídajícím důstojnosti jejich ochranné funkce v rámci lidské společnosti, jest dotyčný film prohlásiti za veškerenstvu škodlivý a onu nedůstojnou scénu extirpovati, to znamená: nůžkami odstříhnouti. Stalo se to Hugonu Haasovi a našemu jedinému filmovému scenaristovi arch. Otokaru Vávrovi v jejich filmu „Jedenácté přikázání“. Vězte, že v tomto filmu, jenž se odehrává roku 1900 na českém venkově, se ukazuje v závěru vznik planého poplachu. Je ovšem přirozeno, že tam, kde je poplach, vyrukují hasiči. Sbíhají se po návsi, cestou se ještě dooblékají, táhnou starodávnou ruční pumpu, psi, děti i čuníci upalují za tímto vzrušeným průvodem až do domu, kde onen hlučný rodinný poplach vznikl. Horempádem zachraňují oni hasiči z doby před 35 léty všechno, co se zachráníti dá, vynášejí nábytek, spouštějí lidi oknem z prvního patra do plachty, a když se jim připlete do ruky i c. k. okresní hejtman, zachrání i jeho. Starají se zkrátka cílevědomě a horlivě o vše možné, jenom ne o to, hoří-li skutečně. Režisér Mac Frič tohle to všechno zfilmoval a stará veselohra, která je součástí české už skoro klasické veseloherní literatury, získala tím znamenitě závěrečné vystupňování, komickou parafrázi onoho „last-minute rescue“, onoho divokého vystupňování děje v poslední minutě, které objevil klasický film.

O to všechno se však ministerstvo vnitřní u vykonávání censurní funkce nestará. Ačkoliv několik měsíců před tím ministerstvo obchodu se svým filmovým poradním sborem natočení tohoto filmu schválilo — zakázalo o čtvrt roku později ministerstvo vnitřní kardinální scénu z téhož filmu. Pravice tu vzorně neví, co dělala levice. Film je přirozeně tímto zákazem hanebně zkomolen, vypadá jako anekdota, u níž vám po dlouhých oklikách vypravěč poví, že pointu vlastně zapomněl. Co bylo tímto zákazem, který ani po rekursu nebyl odvolán, zachráněno? Čest venkovských hasičů z roku 1900. V této kostymní historii, která trochu podle vzoru Kordovy „Dámy od Maxima“ nebo Clairova „Slaměného klobouku“ využívá bezděčné komičnosti starých kostýmů, bicyklů, přepracpaných interiérů — v tomto parodistickém příběhu, jenž je nejvyšší jasně druhem posměchu historisujícího — v tomto inteligentním a veselém filmu se musí z příkazu ministerstva vnitřního zarazit neúčtyhodný smích autorů před patnácti strejci dobrovolnými hasiči z doby před třiceti pěti léty. Žádné větší starosti už ministerstvo nemá.

Dojemnější idylu v dobách, kdy to na mnoha stranách praská, si opravdu nedovedeme představit. Tato přestarostlivá ochrana hasičských interesů vyvolává podezření, že se proti všem výnosům o zastoupení kulturních institucí v censurních sborech nějakou nehodou stalo, že v tomto účtyhodném sdružení nabyli většiny hasiči.

Red.

politika

Karel Blažek:

Lidé v Evropě

Co národní hrdost žádá a co nežadá.

Až jednou budou překonány zmatky, které svět právě prožívá, přijde se snad na to, že byly z větší části zaviněny návratem lidstva k heroickému světovému názoru, k pozérskému titanismu, který davům dával hry a odnímal jim chléb. Kdo cestuje dnešní Evropou a přichází do cizích krajů, je, dovede-li jen trochu pozorovat, hluboce otřesen rozporem mezi představou, kterou ostatní svět o jednotlivých národech má, a jejich skutečným životem a rázem. Lze klidně říci, že dnešní mezinárodní politika závisí z více než padesáti procent na národní prestiži několika národů, které si namlouvají, nebo kterým namlouvají jejich vůdcové, že prožívají renesanci, obrození. Italsko-habešský konflikt je boj o prestiž, vyjádřenou

panstvím Itálie nad Habeši. Anglii jde jistou měrou též o prestiž jejího koloniálního imperia, a jednoho dne bude národní prestiž Německa požadovat připojení Klajpedy či Rakouska nebo jakoukoli jinou změnu na mapě Evropy. Národní prestiž neřádá, aby každý člen národa měl práci, aby příslušníci národa nežebrali a nehladověli; věci národní prestiže není, aby široké vrstvy národa samého nebyly utiskovány tenkou vrstvou vlastníků, kapitalistů, spekulantů, korupčníků, podvodníků a rabiátních držitelů moci; národní prestiž neřádá, aby svobodný jednotlivec šel životem se vzpřímenou hlavou, užívaje bezpečně svých práv; národní prestiž žádá, aby se miliony otroků s řevem, hulákáním a vyceněnými zuby řítily proti jiným milionům. Jako pohádka nám zní báje z dob, kdy tisíce byly obětovány Molochu; a dnes mu jsou a jak se zdá ještě budou obětovány miliony. Ve jménu velikosti národa musí malý evropský člověk hladovět, žít z podpory v nezaměstnanosti a umírat za vlast, která mu poskytuje jen to, že místo všední smrti hladem na dlažbě umírá vznešenou a heroickou smrtí v poli.

Malý evropský člověk.

O malém člověku mluví se u nás ironicky. A přece je to on, který je ve stamilionech exemplářů nositelem evropských osudů, je to on, který platí účet za dobrodružství diktátorů, tyranů a vůdců, velkých a heroických postav, které půjdou dějinami. Malý evropský člověk v Praze, Bukurešti, Bělehradě, Římě, Paříži a Berlíně, ve všech ostatních hlavních i jiných městech Evropy má dnes život zařízen a vyměřen podle toho, do jaké obludnosti se rozroste zrudná fantasie moderního tyрана, který odstraňuje nezaměstnanost na jatkách a pro posměch bohů žene „znepřátelené“ armády nezaměstnaných proti sobě, aby tuto krvavou práci nemusil vykonávat jen sám. Z těchto důvodů, v zájmu národní prestiže a tragického zaměstnání nezaměstnaných, povstane snad jednou malý německý člověk proti jinému malému evropskému člověku, a mnohý bude věřit, že jde o vlast. Je to v každém případě tragický konflikt, protože dříve či později skutečně o vlast půjde na obou stranách, a rozmar diktátora, který potřebuje se vykázat úspěchem, promění se v „dějinnou nutnost“. A přece všichni víme, že by tato dějinná nutnost byla nensmyslem a nemožností, kdyby uchvatitelé moci dovedli svým národům dát práci a chléb, kdyby dovedli malého člověka nasytit chlebem. Protože to nedovedou, snaží se nasytit ho krvavými sny o velikosti. A malý evropský člověk, pitomý idealista, domnívající se stále, že „o něj přece nejde“, na to naletí. Když však z několika set milionů jednotlivců každý je přesvědčen, že „o něj přece nejde“, pak se svět mění v bláznec, kde se ze skromnosti a idealismu všichni navzájem vraždí a nechávají vraždit. Strašný nový kult heroismu zaplavil Evropu a proměnil malého evropského člověka v tragického tatrmana, který řve a bije kolem sebe a bojuje „za lepší příští“ tím, že ničí svou přítomnost, svůj život, a dokonce svou vlast a národ, ovšem zase v zájmu národní prestiže.

V Itálii.

Jezdit po Evropě s tímto poznatkem znamená především hledat v tvářích a způsobu života malých evropských lidí stopy onoho heroismu, o kterém

svědčí jejich zahraniční politika. Takový pozorovatel, který dnes přijíždí do Itálie, je připraven na to, že zpozoruje něco v ulicích měst a snad i v postoji lidí samých, co by bylo v souladu s představou o bojovnosti, výbojnosti, heroičnosti dnešní Itálie. Ale ať pátrá sebe usilovněji, nenalezne nic takového. Na nárožích italských měst jsou vyvěšeny plakáty, připomínající požadavek Mussoliniho, aby byl zvýšen počet porodů. Pozorovatel, čtoucí tento plakát, si vzpomene, že Itálie odůvodňuje své koloniální požadavky zejména velkým počtem obyvatelstva, jež potřebuje nová území. Souvislost je tak jasná, že by se mu chtělo běžet na nejbližší poštovní úřad a telegrafovat Mussolinimu, že přece jen je třeba zarazit vzestup počtu porodů, a Itálie s menším počtem obyvatelstva nádherně vystačí s dnešní rozlohou. Ale hned pochopí, že to Mussolini ví taky a že tento jasný počet máří velká neznámá, národní prestiž. Ta žádá, aby národ byl velký i početně, a početný národ potřebuje větší rozlohy. Pozorovatel-teoretik má v této chvíli strašné vidění, že by se všech národů světa zmocnila tato touha po růstu a expansi, a zase vidí, jak se všichni vrhají na všechny . . .

A přece jsem v jednom italském městě viděl heroický postoj. Kolem půlnoci jsem šel dlouhou ulicí, která byla po obou stranách vroubena vinárnami, bary, restauranty a tavernami. U malých stolků sedělo několik set lidí, uprostřed byla promenáda, malý italský člověk seděl u vína, popíjel a díval se na hezká děvčata, kterých tu chodily celé roje, paničky si vykládaly a muži debatovali. Náhle se vyhrnuli z postranní ulice dva tloušťáci s neuvěřitelnými břichy, ale přesto běželi tryskem, jeden pronásledoval druhého, a když viděl, že ho nedohoní, sekl po něm nožkou s takovou mrštností a hbitostí, že ho zasáhl do správného místa asi na metr vzdálenosti. Pak se zastavil, zatím co druhý vztekle šel dál, a teď jsem konečně spatřil heroický postoj malého italského člověka: založil ruce v bok a zasmál se táhle a zhluboka a všichni diváci se řehtali s ním. V mé představě se spojila tato scéna téměř samočinně s představou habešsko-italské války. Položil jsem si otázku, zda tento heros italského nočního života, tento malý vítěz, má nějaký osobní zájem nebo i jen osobní pochopení pro heroický postoj Itálie v dnešním světě. Nedovedl jsem si odpovědět kladně. Viděl jsem rozmarného malého italského člověka v konfliktu, který byl přiměřen jeho osobnímu zájmu. Chápal jsem elán, s nímž, nedbaje svého břicha, kopl do zadnice někoho, kdo ho dopálil a byl tedy jeho skutečným odpůrcem. V tom všem byla logika, a jistě by ani Společnost národů nebyla s to odvrátit tohoto tloušťáka od použití sankcí. Ale nedovedl jsem si představit, že by se se stejným elánem rozehnal proti Habešanu, nedovedl jsem si to představit, protože není souvislosti mezi habešsko-italským konfliktem a zájmy tohoto malého italského člověka. Bude dále popíjet víno ve své vinárně, ať národ bude žít heroicky či idylicky, a jedině nutnost, diktovaná zvenčí, ho přiměje, aby sekl nožkou do zadnice Afričana, který mu nic neudělal. Snad bude za nedlouho stát tento malý italský člověk u kulometu a kosit Habešany, a jsem přesvědčen, že na ně bude přítom mít menší vztek než na břicháče, kterého pronásledoval jedné noci ve svém městě.

Byl jsem v italském kostele, na místě, kde heroický postoj ovšem je předem nemožný. Ale zatím

co jsem marně i mimo italský kostel hledal v městech této země postoj heroický, zaplavilo mne v tomto kostele moře pokory, a zdálo se mi, že tento rys v tváři italského národa je neobyčejně pravdivý. Díval jsem se překvapen na různost věku i sociálního postavení, jež se jevila ve vzhledu přítomných. Byli tu staří muži a ženy, což je přirozené a i jinde obvyklé. Ale staří lidé byli v rozhodné menšině, převahu měli lidé mezi dvaceti a čtyřiceti léty, a mezi nimi byli zase muži i ženy. Viděl jsem asi třicetiletého mladého muže, jak se vroucně modlil s hlavou zabořenou do dlaní, nevzhlédl téměř ani jednou. Viděl jsem hezká i krásná děvčata si opatrně klekala, aby si nezmačkala a neušpinila šaty, ale modlila se stejně vroucně jako chudé staré panny, které zřejmě přicházely oplakat svůj ztracený život. A viděl jsem tu dokonce i chlapce, kteří přicházeli bez rodičů, z vlastní vůle, a také se modlili. Když u některého oltáře kněz začal sloužit mši, hrnuly se davy oním směrem a po skončení mše u každého oltáře někteří přijímali. V tomto kostele i v některých jiných, které jsem pak navštívil, bylo také mnoho vojáků bez hodnosti i důstojníků. Nevím dnes, po tomto pozorování, zda Itálie je zemí heroickou. Pochybuji o tom. Vím jen, že je zemí hluboce náboženskou, a jak se zdá, platí i dnes o náboženství, že jedním z hlavních jeho příkazů je pokora. V pokoře ostatně je také vzkříšení, což není totéž jako renesance.

V Jugoslavii...

Viděl jsem také malého jugoslávského člověka a hovořil jsem s ním. Byly doby, kdy malý jugoslávský člověk den ze dne čekal, že se na něj vyřítí malý italský člověk a bude ve jménu národní prestiže žádat, aby se Kotor zase změnil v Cattaro a Split ve Spalato. (Viděl jsem ostatně jugoslávskou mapu, kde byla tato jména uvedena i italsky; lze to, jak myslím, považovat i za známku snášlivosti a velkorysosti, i za známku sebevědomí a jistoty, že na jméně nezáleží.) Malý jugoslávský člověk, jenž nebyl zachvácen epidemií heroismu, proslul za světové války udatností. Čím to, že přesto nepěstuje kult heroismu, že nemá stále v ústech národní prestiž, že nehuláká do světa své požadavky? A čím to, že má dokonce zcela jiné ideály, že touží po demokracii? Dal jsem se s ním do řeči na ulici jednoho jugoslávského města, kde debatoval s několika jinými o politice, a když poznal, že jsem Čechoslovák, řekl několik slov o Masarykovi, smekl přitom a mluvil o tom že i Jugoslavie musí hledat své štěstí jen v demokracii. A když jsem řekl něco o válce, zdvihl zděšeně ruce a řekl, že měl jedné války dost. Ukázal přitom na svou zmrzačenou nohu, ale neřekl nic. Zdálo se mi, že konečně vidím heroický postoj.

V Francii...

Před policejní prefekturou jednoho pařížského okresu viděl jsem malého francouzského člověka rovněž v heroickém postoji. Měl na sobě služební uniformu a stál téměř nehybně. Teprve když jsem přistoupil zcela blízko k němu, viděl jsem, že má pravou nohu dřevěnou. Na prsou měl několik vyznamenání. Nemohl jsem kolem něho přejít bez zastavení. Díval jsem se na něj, jak tu stál, a uvažoval jsem, proč právě on byl určen k strážní na této živé ulici. Žádný sebe radikálnější pacifista nemohl by účinněji propagovati svůj

světový názor než tento bývalý voják, postavený veřejnosti na oči jako ukázka, jak se lidé vracejí z války. A zdálo se mi, že je příznačné, jak nepateticky se tato propaganda provádí. V tomto městě, jehož stavby a památky jsou tak patetické a staromódně vzletné, překvapuje vůbec nepatetický kult hrdinů. Zatím co Paříž ještě Napoleonovi stavěla obrovský Vítězný oblouk, leží tam dnes francouzský neznámý voják pod kovovou deskou s prostým nápisem: „Zde leží francouzský voják, který padl za vlast“. A dvě kovové desky, umístěné v půdorysu oblouku, připomínají stručnými slovy vyhlášení republiky a vrácení Alsaska Francii. Tisíce lidí přecházejí denně kolem tohoto hrobu a těchto nápisů, jež jsou ve své lapidárnosti výmluvnější než honosný oblouk, tyčící se nad nimi. Jsem přesvědčen, že malý francouzský člověk necítí nic nebo jen málo, když se dívá na Vítězný oblouk, ale že jeho srdce je naplněno mnohými city, když vidí tento hrob a nápisy za ním. Jaké slavobrány a pomníky by byl stavěl leckterý jiný národ, kdyby byl z války vyšel vítězně jako Francie?

Viděl jsem malého francouzského člověka na boulevardech a v malých křivých uličkách, viděl jsem ho v kavárnách u malých stolků a v restauracích, kde na ubrusy dávají šetrně papír, aby ubrus déle vydržel. Viděl jsem ho procházet se ruku v ruce s černochoy, kteří jsou francouzskými občany a jejichž mateřštinou je franština. Viděl jsem babky a dědky této evropské metropole chvatně klusat po Champs-Élysées, jako by se jich celá tato světácká scenerie netýkala, viděl jsem muže i ženy ustarané číst noviny, první a třetí stránku s politickými zprávami z Ženevy, Říma a Londýna. Pochopil jsem, jak beznadějně ztracen by byl politik, který by chtěl pěstovat heroický kult před pařížskými gaminy, který by chtěl hulákat o národní cti před těmito střízlivými lidmi, jejichž hlavní město je složeno z několika set maloměst, ve kterých popíjejí své víno nebo kávu s vroucím přáním, aby jim svět dal pokoj, aby se v něm neřvalo a nevráždilo, aby frank neklesal a ceny potravin nestoupaly, aby v nejbližším magazínu byl brzy výprodej a aby známý opravdu donesl sníženku na divadelní představení.

Viděl jsem malého evropského člověka ještě v několika jiných zemích. A zatím co historikové pozdějších dob jistě budou uvažovat o vlně heroismu, která dnes jde Evropou, mohu je jako pozorovatel této doby ujistit, že malý evropský člověk nic o něm nevěděl, že o něm jen slyšel, třebaš o něm nechtěl ani slyšet. My v Evropě všichni navzájem se považujeme vlivem projevů některých vedoucích politiků, uchvatitelů a tyranů, za vrahy nebo při nejmenším zločince. Jezdíme s nedůvěrou do cizích zemí, domnívajíce se, že tam chodí všichni vyzbrojeni po zuby, že tam všichni muži žízní po krvi ostatních národů a že se tam nemyslí na nic jiného než jak zničit nějaký jiný národ. Ale když dojedeme do země samé, vidíme, že se tam choulí malý evropský člověk v bázlivém očekávání neblahých věcí příštích, v očekávání bázlivém i tehdy, když pohroma je vyvolávána v zájmu prestiže jeho vlastního národa a tedy domněle i jeho samého.

Shrneme-li tyto evropské dojmy, dojdeme k fantastickému a přece pravdivému poznatku, že stamiliony malých lidí uvádějí v nejistotu své osudy a životy pro vznešené pocity několika heroických

jednotlivců. Že nenávidí, která dnes panuje mezi evropskými národy, je uměle vyvolávána několika jednotlivci a jejich kamarilou, lidmi, kteří musí do všeho heroicky třískat, protože nedovedou důsledně, tiše, ale blahodárně pro celý národ budovat. Jako vždycky, zaplatí malý evropský člověk i tentokrát útratu za heroické ulejšky, kteří prásknou do bot na onen svět, až se na ně zřítí trosky světa, jež rozbili.

literatura a umění

Mirko Očadlík:

Jaký má být šéf opery Národního divadla

Smrtí Otakara Ostrčila ztratila opera Národního divadla šéfa. Hledá se nástupce. O místo prý se ucházejí nejen lidé, kteří kdy měli taktovku v ruce, ale i skladatelé nedirigenti, dokonce se prý přihlásil i kterýsi vysloužilý zpěvák. Kandidátů by tedy bylo dost. Funkce je ovšem jen jedna, a hledá se vyvolený. Objevují se novinářské zprávy, řada lidí si dodává tajuplného vzezření zasvěcených, mnoho lidí z operního souboru neví, na kterou osobní kartu sázet.

Šéf opery Národního divadla má podtitul „místoředitel N. d.“. Nebýt Národní divadlo ústavem operním a současně činoherním, byl by vůdce opery jistě nazýván ředitelem, tak jako je tomu na př. u státní opery vídeňské, nebo u oper pařížských. V Německu by se tituloval Generalmusikdirektor, neboť jeho funkce je nejen dirigentská, ale i administrativní. U nás je to v krátkém vývoji naší opery titul třetí. Byl původně kapelník, pak artistický ředitel opery (Smetana), pak nastal návrat k titulu prvnímu, a nástupcem K. Kovařovice a nového století byl zaveden titul šéfa. Popřevratová divadla si tento titul osvojila a vyhradila svým prvním dirigentům plnou moc nad operou.

Šéf opery je tedy uměleckým vůdcem operního souboru. K jeho úkolům patří především určování repertoáru, obsazování rolí, určování pracovních a studijních dispozic sólistů i souborů, nejen hudebních, nýbrž i baletních, rozhodování o výtvarnicích, kteří jsou vyzýváni k spolupracovníctví, výběr adeptů, volba hostů. K těmto funkcím umělecko-administrativním přistupuje u nás zvyklost, že šéf opery bývá i dirigentem. Není tomu tak všude. V takovém případě, u divadel vedených jen obchodně, t. j. u staggion a podružných ústavů sezonních, je operní divadlo vypočteno na velký efekt propagační neb obchodní, a při vší maximální výkonnosti stojí mimo okruh ústavů umělecky budovatelských. Takovým divadlem je i milánská Scala i Metropolitní opera newyorská.

Operní divadlo můžeme přirovnat k významné výstavní síni: záleží na pořadatelích a vystavovatelích, aby nezprofanovali výstavní síň zbožím pochybné kvality. Chápeme snahu výtvarnických spolků, aby jejich výstavní místnost už svým jménem dávala záruku, že cokoli se v ní objeví z umění současného i z retrospektivy, bude mít svou hodnotu. S operním divadlem je to také tak, a světová praxe nás přesvědčuje, jak málokdy se zdaří udržeti operní ústav na úrovni repertoární i reprodukční. Za hranicemi pozorujeme jen

několik staggion — Bayreuth na př. — které si tuto tradici udržely. U ostatních divadel pozorujeme nápadné výkyvy repertoárové, v nichž vedle vyslovených hodnot se objevuje pouhé zboží, podávané zvyklostními způsoby. To je obvykle výsledek zásahu obchodního. Umělecký význam divadla pak spočívá v prvé řadě v tom, jak odpovědná síla umělecká přemáhá zásah obchodnický. Tato výdělečnost se objevuje nejen u divadel soukromých, ale i u ústavů, požívajících vysokých subvencí veřejných. Uvážíme-li subvenční praxi nejbližší sousední, vídeňskou, a výsledky, jak se jeví na repertoáru, musíme seznati, že subvence tu plynou na podporu umělecké průměrnosti, která se musí v divadlech soukromých udržeti nad vodou vlastní silou. Myslíme-li již na vídeňskou operu, která je nám kladena neustále za vzor, pak si připomeňme, že je to scéna, která neučinila po celá desetiletí repertoární objev, a že hodnoty jejího repertoáru dostaly se tam na scénu teprve tehdy, když jinde osvědčily svou přitažlivost. Tímto postupem se musel řídit i Mahler a řídily se jím i všechny ostatní osoby, které se v ředitelování vídeňské opery vystřídaly. Proto je možno vídeňskou operu při všech znacích dokonalosti, které má, označiti za ústav netvůrčí a umělecky pasivní.

Opera Národního divadla ve svém vývoji se od počátku stavěla mezi ústavy, které se silně vyvazovaly ze své závislosti obchodní a které pokládaly za svou prvou povinnost přinášeti nová tvůrčí řešení. Bylo to dáno samou povahou české operní tvorby, jež si vynucovala nové řešení reprodukční, a předzvěstí této snahy byl už sám základ, na kterém bylo budováno samostatné české divadlo, základ tolik odlišný od všech divadelních počátků na světě. Česká opera od svého počátku stojí ve znamení nového vlastního slohu interpretačního. Smetanovy zápas tu byly nejen skladatelské, nýbrž i reprodukční, vytvářely repertoární basi a domáhaly se vlastního stylu ve shodě se snahami své doby. Tento repertoární zápas vyznačoval i období Kovařovicovo, orientované opět podle potřeb doby, a přinášející určité usměrnění románské jako nový přínos.

Výhodou Ostrčilovou bylo, že nastoupil se svou reformátorskou činností krátce po převratu, kdy vědomí budovatelské bylo všeobecné. Proto mohl realizovati nejen široký repertoárový základ domácí, ale i jeho samostatnou koncepci interpretační, počínající „Fideliem“ a vtělenou zejména do cyklu Smetanova, sjednoceného jednotným pojetím hudebním, režijním i scénickým. To byl veliký programový čin, který stál jako mezník operní reprodukce evropské a byl uznáván za mimořádnou hodnotu všemi reformátory opery, které doba vyvolala. Paul Bekker poukázal před jedenácti lety na pražskou operu jako na jedinečný ústav, jež kladl za vzor velkého tvůrčího úsilí a mimořádné zdatnosti umělecké. Tak bylo pohlíženo na operu Nár. divadla i v době inscenace Bergova „Vojčka“, v době vrcholné umělecké expanse Ostrčila — šéfa opery.

Ostrčil byl opravdová vůdčí osobnost umělecká. Jestliže jsme pocítili částečnou stagnaci v jeho práci a jestliže se do divadelního souboru vloudily jisté elementy cestou pokoutní, aby tam pak vytvořily kádr reakce, nebylo to vinou Ostrčilovou, nýbrž záležitostí režimu administrativního, který šéfa opery nechal na holičkách. Víme, že Ostrčil neměl po celou řadu let smlouvy s divadlem a že jeho funkce šéfa byla spíše

tradičně udržována, než skutečně respektována. Víme o striktních příkazech úředních, nařizujících, že pro zařazení určitého díla do repertoáru musí být rozhodující jeho rentabilita finanční bez ohledu na uměleckou hodnotu nebo na domácí původ díla. Víme o sabotáži Ostrčilových programových disposic divadelních a o tom, že ředitelství divadla vybíralo repertoární plán z různých návrhů. Víme, že řada lidí vnášela rozkol do divadla, opírajíc se o své známosti s vlivnými politiky. Víme toho velmi mnoho, čím byl vliv šéfa opery oslabován, a připomínáme to zhruba jen proto, aby bylo jasno, čemu bude nový šéf muset čelit a nač bude muset pamatovat, až s ním bude jednáno.

Přes všechny překážky Ostrčil uměl vtisknouti velké části operních představení určitý jednotný ráz. Za jeho vedení mohli významní spolupracovníci uceliti soubor, převychovati herce od naturalismu k stylisaci, která vtiskla jednotlivým představením nejdokonalější celistvý ráz. Došlo tu k zvláštním výkonům muzikálním jak v orchestru, tak i ve zpěvu, jimiž byl nalezen nový specifický náš vyjadřovací odstín, jenž ukazoval nové tvářnosti skladeb, o nichž se myslelo, že jsou už neproměnné a tím i nečasové. To připomínáme jako zvláštní osobnostní znak, který uměl vytvořiti ze schematu. Připomínáme to proto, aby bylo jasno, jaké tvůrčí povahy má být Ostrčilův nástupce.

Byl svého času projeven názor, že opera Národního divadla nepotřebuje šéfa, že postačí několik kapelníků k vedení tohoto ústavu. Skladatel, který tento návrh formuloval, nebyl si plně vědom, že povaha opery Národního divadla je značně odlišná od povahy ostatních operních divadel. Můžeme připustiti konkurenci výkonů, nemůžeme však připustiti pod jednou střechou konkurenci zájmů. Ukázalo se za posledních dvou let Ostrčilova režimu, jak tato konkurence byla schopna rozvrátiti celý soubor. Je tedy z naší domácí praxe jasno, že umělecký charakter opery Nár. divadla bude zachován jen plnou zralou osobností uměleckou, cílevědomou a energickou.

Nový šéf opery Národního divadla bude postaven před řadu úkolů velmi obtížných. Setká se pravděpodobně s jistým nebezpečím, které bude podřívati jeho práci. Divadelní soubor, posilovaný vlivy zvenčí, byl svého času největší překážkou práce Ostrčilovy, poněvadž uplatňoval zvyklosti a návyky éry Kovařovicovy. Novatérský záměr Ostrčilův narazil tehdy na prudký odpor těch, kdo se dívali na divadelní práci se stanoviska zvyklostního. Argumentem proti Ostrčilovi bylo, že dělá vše jinak, než Kovařovic, a osobnostní rys Ostrčilův byl pokládán za minus. Nová osobnost, která bude postavena v čelo opery, může se ocitnout v obdobné posici a bude snad potírána ve jménu tradice Ostrčilovy, při čemž se lehce přehlédne, že pravou Ostrčilovskou tradicí bude dělati dobré dílo po svém a podle svého nejlepšího přesvědčení.

Na novém šéfu opery budeme žádati cílevědomost repertoárovou, která musí upevniti základ českého repertoáru; nesmí se stát, aby česká opera mohla být ve svém provedení ohrožena ochuravěním jediného člena. Budeme žádat orientaci moderní, se kterou souvisí i výběr retrospektivy. Budeme žádat nové chápání interpretační jak dirigentské, tak i scénické. Budeme chtít, aby nový šéf byl schopen vnuknouti celému

souboru myšlenku vyšší syntesy divadelní, v níž ustupuje do pozadí primadonství. Budeme chtít, aby byl opravdovým tvůrcem, který se neohlíží po osobním úspěchu, ani po blýskavých příležitostech zahraničních. Budeme chtít, aby nenapodoboval, aby tvořil tak, jak tvořili jeho velcí předchůdci: s osobním přesvědčením, moderně, důsledně, budovatelsky.

Karel Honzík:

Praha-Budapešť v očích architektových

Architecture d'aujourd'hui" (Dnešní architektura), jeden z nejvýznamnějších pařížských časopisů pro architekturu, svolává po ročních až dvouletých obdobích kongresy. Spíše než kongresy, jsou to studijní cesty, které pořádá zmíněná revue pro své spolupracovníky z celého světa, mezi nimiž můžeme čísti jména nejvěhlasnější: Auguste Perret, Le Corbusier atd. Letošní kongres vybral si za cíl své cesty střední Evropu. Tak se stalo, že sto architektů, urbanistů a stavebních odborníků projelo Československem, Maďarskem a Rakouskem a mělo příležitost srovnávat činnost těchto zemí. Bude snad zajímavé uvésti několik postřehů, které jsem, jako účastník kongresu, získal jednak sám, jednak výměnou názorů s účastníky zahraničními. Oč mi hlavně jde, je srovnání mezi činností naší a činností maďarskou. Takové srovnání je pro nás poučné, vždyť od skončení války soutěžíme s našimi sousedy na poli mezinárodní politiky i na poli hospodářském a kulturním. V tom soutěžení nás Maďaři často zastíňují svou diplomatickou a společenskou tradicí. Jisto je, že leckdy sebe lépe míněná pravda nebo poctivá práce zůstává nepovšimnuta, kdežto naopak osobní působení společenské získává si větších sympatií a stává se tak jedinečnou propagační zbraní. Z těch dvou složek nelze opominouti ani jednu. Propagace bez práce je blufem, práce pak, která se nedovede uplatnit a propagovati, stává se záležitostí lokální.

To jsou asi úvahy, které plnily hlavy našich pořadatelů a které vyvolávaly jisté obavy z toho, aby známá maďarská propagační virtuosita nesmazala všechny dojmy, které účastníci měli u nás nastrádati.

Celkem můžeme říci, že to byly obavy, které se nesplnily, ale nicméně to není důvod k tomu, abychom své sousedy podceňovali. Naopak musíme si z jejich činnosti vzít i leckteré příklady.

Myslím, že se mi delším přátelským stykem se zahraničními architektky podařilo získati jejich upřímné mínění, zbavené veškeré dvornosti. Jestliže je spojím s úsudkem vlastním, docházím k úvahám následujícím:

Praha a Budapešť.

Praha má krásnější památky než Budapešť. V tom směru nelze ani obě města srovnávat. Budapešť měla neštěstí, že její největší stavební rozkvět se udál v období romanticismu a secese, v druhé polovině minulého století a na počátku století tohoto. Netřeba uváděti, že to bylo období naprostoého úpadku elementárního cítění architektonického. Všechna invence architektů se vybíjela na povrchu staveb v divokém a nevkusném napodobení a překrucování historických fasádních detailů. Řekl bych, že to byl projev buržoasie, která se radovala nad svým naprostým vítězstvím, že to bylo jakési zbohatlické opojení z náhle získané moci a bohatství. U nás se tento rozmach nebo, chcete-li, řádění neprojevalo v takovém rozsahu. Praha tehdy dávno ještě nedorůstala k velkoměstu, a tak na štěstí v jejích hlavních pohledech převládají historické, původní stavby, které nebyly v předcháze-

jších stoletích tak důkladně ničeny a bořeny, jak se tomu stalo v Budapešti. Tam se totiž střídali v ničení barbari z východu s „nositeli západní kultury“. Co jeden zbudoval, druhý zbořil.

Budapešť je tedy městem nedávno vystavěným a je jakousi výstavou falsifikátů, od „gotického“ parlamentu (z r. 1902!!) počínaje a konče národopisným museem, které je dokonce nezastřenou a upřímnou složeninou napodobených slohových staveb, což ji činí téměř zajímavou. Jestliže tedy Praha neprožila tak urputný rozmach měšťáckého stavitelství před světovou válkou, je to její výhoda se stanoviska architektonického, ale je to zase v jiném smyslu její nevýhoda: v organisaci městského života zůstává nutně pozadu. Její ulice a její prostranství jsou dědictvím středověku a neodpovídají potřebám novodobého velkoměsta. Jakkoliv Praha roste vůči hledě a jakkoliv její provoz uliční činí dojem rušnosti, nemá dosud charakteru velkoměsta. Naproti tomu Budapešť je vysloveným velkoměstem. Její přímé, široké a asfaltované ulice s dálkovými pohledy, její boulevardy, její velká prostranství na křižovatkách, její vnitroměstské parky — to vše činí ji podobnou západním velkoměstům. Ostatní složky velkoměsta nese již život sám sebou. Díky velkým odstupům diváka od průčelí domů, usazují se nad římsami domů velké světelné a pohyblivé reklamy, které nám připomínají londýnský Piccadilly Circus nebo pařížské boulevardy. Na širokých chodnících vidíme za příznivého počasí kavářenské stolky, které se u nás schovávají v nitru zakouřených místností.

Praha neprožila v pravém slova smyslu rozmach buržoasie. Tato třída se nevyjádřila v její struktuře svou životní soustavou ve všech složkách, jako tomu je ve velkoměstech jiných. Praha je město rušné, ale nikoliv pohodlné. Všechny plochy vnitřního města jsou využity stavebně a komunikačně. Ale není tu nových vnitroměstských prostranství rekreačních, prostranství kolektivního klidu, rozjímání a rozhledu. Je to město poněkud bez městské životní kultury. Příčina toho leží nasadě: nepřeháním, řeknu-li, že u nás nemáme takřka tradiční buržoasie, která by byla tvořivě zasáhla do vývoje města.

Pokud jsme sami nepřišli z venkova, tedy takřka každý z nás má v generaci nazpět předky, kteří přišli do města z vesnic, městyšů nebo malých městeček: obyvatelstvo našich měst představuje masu maloměšťanů. Není pak divu, že výraz města je pak přímým odrazem této sociální proporce, neboť každý novoměšťan přináší si s sebou zvyky a předsudky, které působí setrvačně i v dalších generacích. Budapešť je pod vlivem jiné setrvačnosti a sice dodnes působící velkoměstské nabubřelosti z konce století, která se začíná teprve nyní lámat. Shrnu bych tedy přednosti a nevýhody Prahy oproti Budapešti v ten smysl: Praha má pozoruhodně jednotlivosti, ale neposkytuje západnímu návštěvníku život v navyklém velkoměstském stylu. Toho by si měly všimnouti ony osobnosti, které pečují o náš cizinecký ruch, nebo dokonce ti, kteří se stále udivují nad jeho malým rozsahem. Někdy lze číst v novinách skutečně naivní žehráni na malý cizinecký ruch, kdyžťe prý máme tak krásné krajiny a tak krásné památky. Je to poněkud dobrodušná domýšlivost lidí, kteří, zdá se, nic jiného neviděli. Krajiny jsou jinde stejně krásné, ne-li krásnější, a památky si lze prohlédnouti za poměrně krátkou dobu. To vše nestačí k tomu, aby si cizinec zalíbil v delším pobytu u nás. Uvažme, jak je to pohodlné si myslet, že krása naší krajiny a našich památek stačí k přitahování zájmu. Naši krajinu nám dala příroda a naše památky nám zbudovali předkové — to vše není ještě naše zásluha. Co jsme schopni poskytnouti my? To jest otázka nejdůležitější!

Všimněme si na př. jednoho malého detailu v úpravě městského života peštského. V nejživějším středu města táhne se jeden kilometr dlouhé nábřeží, tak zvaný Ferenc Jozsef rakpart, na němž je automobilová doprava zakázána. Je to prostě pěší promenáda, kde si můžete oddechnouti od klaxonů a benzinového zápachu. Zde se uvolňují svaly v tváři, které nám stahuje ostražitost a soustředěnost na křižovatkách a uličních přechodech. Zde jste náhle v zátoce klidu, zde je místo tělesného i duševního uvolnění, neboť se můžete volně procházeti po širokém nábřeží bez obavy, že vás srazí k zemi neočekávané auto nebo sentinel. A zde se vystavujete sugestivnímu klidu plynoucí řeky a protější siluety města. Na tomto tichém nábřeží se usadily po celé jeho délce kavárny, které mají na chodnících své terasy v plenairu. Je tu klid a přece je tu život. Život druhý a kontemplativní. Vidíme, že v Budapešti se stále pokračuje ve vyřazování dopravy z nábřeží a že na klidných místech se zřizují parky a dětská hřiště. A nyní srovnajme to s nábřežími našimi, která se budovala po převratu. Na příklad nábřeží mezi Parlamentem a Štvanicí. Ačkoliv to není žádná komunikační spojnice, obtěžují tu chodce zběsilá auta, která využívají právě řídké frekvence k divoké honbě, při níž víří prach nedlážděné silnice a při níž vytrvale troubí. A přes tento hluk je tu vlastně mrtvo, neboť toto překrásné nábřeží s jedinečnými pohledy lemují úřední a veřejné budovy, které tu stojí jako neživé kamenné masy. Je to detail, ale myslím, že dobře znázorňuje to, co jest a co není městská životní kultura.

A nyní, když jsme provedli přísnou autokritiku, hledíme opět světlé stránky. To, co všichni zahraniční architekti prohlásili za naši nespornou přednost, jsou naše moderní stavby. V Budapešti jich najdeme málo a nevyznačují se příliš dobrým provedením. V tom směru má Praha náskok. A aby snad nebylo omylu v pojmech: nejsou to žádné skoromoderní nebo polomoderní stavby, které budí zájem cizinců. Napopak, jsou to právě ty radikální a poctivé moderní stavby, kterým část naší veřejnosti bez rozlišování říká paušálně bedny a kterým vytýká, že hyzdí naši historickou Prahu. Právě v těch moderních architekturách shledávají zahraniční architekti nejvážnější pokračování tradice města. Všichni účastníci netajili se svým obdivem k úsilí o moderní stavění v našich městech a je to právě Brno (kde skupina mladých architektů měla větší možnost práce), které se těší obzvláštní pozornosti.

Je zajímavé, že právě (ono obávané) spojení starého města s moderním se mnoha zahraničním odborníkům i laikům líbí více než Zlín, který je od základu budován jako moderní celek.

Proto nám poučení z výměny názorů se zahraničními architekty a odborníky dává tento příkaz do budoucnosti: pokračovati v započaté tradici naší moderní architektury. Budovati vedle starých památek a starého města (které ctíme), stavby stejně odvážné, jako kdysi byly ony. Budovati město moderní, aby odpovídalo naší době a současnému životnímu stylu velkoměstskému. To je cesta, jakou je nutno se bráti, aby zájem o Prahu vzrostl, neboť naše moderní stavby se těší čím dále tím větší pozorností ciziny a začínají dodávati Praze jakéhosi výjimečného charakteru ve srovnání s městy cizími.

K těmto otázkám stavební grafologie měst, které mi nejvíce leží na srdci, měl bych ještě dodat některé charakteristiky, týkající se spíše společenských forem nebo národní psychologie. Zajímavé totiž je, kdo věnoval svůj zájem kon-

gresu, jehož význam netreba zdurážňovať. V Budapešti vychádzal tento zájem od vlády samé. Ministr vnútra a prezident rady pro veřejné práce věnoval kongresu obzvláštní pozornost pozváním na odpolední recepci v sálech ministerstva vnútra a na skvělou večeri na ostrově sv. Markéty, kde oslovil hosty dlouhou řečí. U nás vycházel zájem spíše se strany obce, soukromých spolků odborných a hlavně se strany soukromých jednotlivců. Je to patrně přirozený následek tohoto rozvrstvení zájmu, že účastníci navázali u nás více osobních přátelství a že shledávali v našem přijetí více prostoty a srdečnosti než v Maďarsku, kde přijetí se drželo poměrně v mezích oficiální formálnosti. Prohlašovali dokonce, že prostota a srdečnost, kterou v ČSR. našli, je výrazem sociálního citění, jímž se jim zdály zdejší činnost, práce i život silně proniknuty.

Život a instituce

Stultus:

De gustibus... v Rusku...

Před několika lety, řekněme na začátku první pětiletky, se v Moskvě odehrála nepatrná pouliční příhoda. Stalo se to v Dragomilově, čtvrti, povahou svých obyvatel neopodobné Žižkovu. Mladý domorodec, skvoucí se elegancí a nádhrou, přistoupil, houpaje se v bocích, ke dvěma kolemjdoucím dívkám a pravil jim nedbalou lámanou ruštinou: „Madámy-slečinky, jsem cizinec! Mohly byste mi říct, esli jsem tu dobře v Dragomilově?“

Onen dragomilovský dandy byl nanejvýš překvapen, že jeho pokus se minul s účinkem. Dívky vyprskly a utekly. A přece vypadal, jak se domníval, oslnivě cizinecky. Měl na sobě: čepici placatou, s obrovským nehtem a s kostkou, kabát přešitý pasem jako vosu, kravatu zelenou s červeným puntíkem, kalhoty, rozšiřující se dole jak zvony, botky tak žluté, že se zdálo, jako by měl místo nohou pomeranče, a rozkošné zelené ponožky. Proč by nemohl být považován, dejme tomu, za Angličana? Podivné!

To bylo v době, kdy ženy lačně požíraly zraky každou cizinku, vyskytující se na moskevských ulicích, prováděly divy pro pár hedvábných punčoch, ale byly vždy trochu zklamány, když se jim podařilo přijít k pravým šatům z ciziny. Případaly jim poněkud „chudé“, představovaly si to bohatší. Lépe je přešít podle domácích vzorů a mód. Znalá jsem též jednu středoškolačku, jež si na kluzišti namluvila zřízení z vyslanectví malého státu a kochala se vědomím, že se pohybuje ve vyšších společenských sférách.

Než od oné doby uplynulo dost času a odehrálo se mnoho událostí. Přes zemi sovětů se převalila vlna industrialisace. Byly vystaveny giganty těžkého průmyslu a teď už je čas i na lehký, užitkový průmysl. Na universitách a odborných školách byla vyučena celá generace mladých intelektuálů a odborníků. Život se zvelebil a životní úroveň širokých vrstev obyvatelstva se pozvedla. Čteme v informační rubrice „Pravdy“ „Nové zboží“, že moskevská továrna na sukna dala do prodeje nový druh celovlněné látky „drap“, jež se „svou jakostí i vzhledem blíží patřičným cizím vzorům“. A stojí 120 rublů metr (podle oficiálního kursu kolem 50 Kč). Z rychlého běhu událostí usuzuje člověk i na přeměnu nálad a vkusů.

Dlouhé a krátké sukně.

Móda přichází z Evropy do SSSR s opožděním asi 1 až až 1½ roku. Usazuje se tu zas na delší dobu a začíná bujet. Bujení módy krátkých sukni bylo na příklad pro sovětské občanky příjemné a užitečné: bylo to jednak ekonomické, jednak šlo lacino ukázat svou fešnost a udělat

šaty o několik centimetrů kratší a užší, než je ve skutečnosti třeba. A takové přestupky proti pravidlům sovětská občanka nadmíru miluje. Když se na Evropu svalila krásná, drahá a nepraktická móda dlouhých sukni, reminiscencí mód minulého a začátku tohoto století, byly přijaty kroucením hlavy už v demokratických státech, pro něž se nehodily jak z praktických, tak ze zásadních důvodů. Ale když toto rozkošné zpátečnictví po jisté době přece jen zvítězilo nad všemi ohledy, pomysleli jsme si hned trochu zlomyslně a trochu s politováním na šlamastiku, do níž tyto nové kreace dostávají sovětské dámy.

Kartounky s rozkošnými vzorečky z traktorků a kulíkových ložísek, propagované jednu dobu a vyráběné sovětskými továrnami, se jim nelíbily a byly pak zavrženy i oficiálně. Několik pokusů o vytvoření svérázné sovětské módy, přizpůsobené sociálním podmínkám, rovněž ztroskotalo — byly patrně příliš umělé a nelákové. A hle, jedno číslo německé „Die Dame“ přineslo konečně rozřešení otázky: byly tu reprodukovány obrázky z moskevských ulic, zábavných podniků a závodů. Byly tu ty moskevské dlouhé šaty! Neforemné, z fantasticky nepatřičných látek ušité; kolik asi práce, běhání za látkou těžko přístupnou v potřebném kvantu, dravého honu za módním obrázkem z ciziny, stání ve frontách daly svým majitelkám, natřásajícím nyní pyšně své barchetové vlečky. A tímto byl fakt existování vlečkové sukne v zemi sovětů zpečetěn. A nyní o tom, jak vypadá situace této chvíle.

Moskevský krejčí vypráví.

Komsomolská „Pravda“ (20. VII.) otiskla článek „Vkus. Poznámky starého krejčího.“ Byl napsán přistřihovačem-krejčím jistě velké moskevské továrny na šaty, N. Korostělovem. Továrna obsluhuje velkou továrenskou čtvrt a její zákazníci jsou velmi rozmanití: inženýři, dělníci, úředníci. Zde je několik citátů z Korostělova článku.

„Přicházejí k nám do dílny dívky mladé a štíhlé. Objednávají si drahé šaty, žádají nemožné střihy a nevkusné střídání barev...“ Aby podepřel své tvrzení fakty, uvádí krejčí několik případů osobního vkusu mladých proletářek. „Dvě skromně oblečené dívky Máňa L. a Zina S. Není jim dohromady ani 40 roků. Jsou malířkami pokojů... přijely asi před dvěma roky z vesnice a nyní si objednávají stejné šaty. — Chceme je mít za každou cenu úzké a dole aby byl přešit volán. — Vždyť to není hezké! Není to pohodlné! Hyzdí to postavu! — To je jedno... Jen šijte... — Možná, že se jim takové šaty ani nelíbí, ale viděly stejné na kamarádkách, považují to za módní...“ Krejčí musí dobře znát své zákaznictvo, neboť v zápětí vysvětluje původ této domnělé módy. Ve filmu „Nastěnka Ustinová“ přizpůsobuje hrdinka krátkou sukni k „zahraničním plesovým“ šatům, přišívajíc k ní široký volán. Jejího příkladu následovali diváci, u nichž ještě zůstaly někde ležet takové sukne. A naše fešandy to měly za poslední novinku sezony a počaly si schválně šít podobné šaty. Film je vskutku jedním z prvních arbitrářů elegance sovětských občanů a — krejčí má úplnou pravdu — nepostřehují v něm ani náročné grotesknosti situace, ani, a to je hůř, jevištnosti jeho šatů. Nejde-li o film sovětský, kde se hraje přece jen většinou v civilních šatech a dostane-li se před jejich oči, lačně módních novot, přepychový film západní, může být výsledek smutně komický. Dívka, pracující na stavbě metra, navleče se po práci do pseudo-garbovských šatů, neboť nezná gradaci v oblékání a neví, kam se co může vzít, a nebyla nikdy poučena o nevhodnosti jistých materiálů pro určitý střih.

Druhým zlem je, hned po opičení se po filmových vzorech, tak zvaný osobitý vkus. Korostělov uvádí hrůzy jeho hýření.

„Vzpomíná si na plavovlasou, krásnou kontrolorku zboží z továrny Tizpribor Aňu K. Vběhla k nám a aniž stačila složit obrovský bleděmodrý deštník, obložila se rovnou časopisy. Všichni přítomní si jí všimli: tak papouškovitě-pestřý byl její oblek. Dlouhá zelená zvonová sukne, červená pletená

bluza a na rozkošné hlavičce pronikavě modrá radiovka, stažená na jedno ucho. Přišla si ke mně objednávat letní šaty z hedvábí, pokryté nesčíslnými kanýrkami, faldy, volány. — A sem mi dejte nějakou mašli jako motýla, nějakou větší, viděla jsem takovou u kamarádky — prosila mne.“

Stává se, že člověk podléhá klamu a myslí si, že velké a významné přerody v životě země a lidí nesou s sebou jistý přerod psychologie a požadavků. Myslí si na příklad, že muž, jenž za několik let byl pozdvižen od půdy a primitivního selského hospodářství přes středoškolské vzdělání na technického odborníka a uvědomělého veřejného pracovníka nemusí již bít svou ženu. Nebo, že se mu již nemusí líbit divoká barva kravaty a jeho družce a spolupracovníci se již nezachce „bohatých“ šatů a zalíbí se jí krása jednoduchosti. Ale chyba lávky. Jsou stejné a užívají dokonce stejných výrazů. „Ukázal jsem elektromotérce továrny Stalina Galje N., pro větší názornost, kresby dobře ušitých šatů. — Jak jednoduché... Ale vždyť na tom není žádná fasona...“

„Vpijejí se očima do kolemjdoucí cizinky, a napodobují ji, šijí si šaty a bluzy, vybírajíce to nejhorsí, co dává západní Evropa.“ A sám přiznává: přejímajíc nekriticky všechny tyto (západní) fasony, stává se část naší mládeže živou karikaturou, vyhazuje výdělek atd.

Korostělov se nespokojuje s kritikou vkusu žen; stěžuje si také na zálibu mladých mužů v nesmírném vycpávání ramenou kabátů, širokánských kalhotách a křiklavých doplňcích. Říká, že sovětská mládež ze sebe dělá jakési pařížské apače. „Dovolím si poznámku. Soudruzi! Takové věci se nosily i ve filmu před nějakými patnácti léty.“

Příznačné je, pokud možno soudit z tisku, že článek krejčího nevyvolal nadšené ozvěny v jinak tak citlivém sovětském čtenářstvu. Ozývají se na každé zavolání novin: jsou ochotni psát jim dopisy a debatovat o nejrozmanitějších životních tématech, ale toto je patrně buď nechalo nedotčenými, anebo to bylo proti jejich gustu. Pravděpodobně si o svém dobrém vkusu myslí něco jiného než odborníci a hodlají v něm setrvat. Jsou v tom podporováni do značné míry výrobou, jak vyplývá z dopisu do „Koms. Pravdy“ (28. VIII.) malířky Margity Živilové „Živé loutky. Ne vše co je módní je krásné“ — jediné zdá se odpovědi na článek Korostělova. Píše mezi jiným:

„Udělal jsem jednou několik skizz pracovních a svátečních šatů pro ženy různých postav a nabídla je pozornosti hlavního malíře universálního obchodu Mostorgu. Právil mi, sotva se na to podívav: — To se nám nebude hodit. — Prohlédla jsem si potom výkladní skříně Mostorgu — šaty až k patám, s ohony — vlečkami — a pomyslela jsem si: koho pak zrovna míní malíř Mostorgu slovem „nám“? ... Nedávno jsem se zastavila v redakci časopisu „Módy“. Když jsem nabídla několik nákrešů šatů, byla jsem odmítnuta. — Následujeme v podstatě Západ, a vy máte něco docela jiného. — A tak se ptám, proč určuje poptávka hloučků „parádnic“ pochybně kultivovaných, s pokřiveným vkusem, práci všech krejčovských organizací?“

Nemohu si neulehčit a nesdělit čistě platonicky sou-družce Živilové, která to stejně nebude číst, že stejnou otázku si klade i mnoho rozumných lidí v Evropě, majíce jiné, bohatší možnosti výběru a prostředků, než lidé v SSSR.

Z kažení vkusu a špatného ovlivňování veřejnosti obviňují oba pisatelé svorně v první řadě vydavatele módních časopisů. „Podívejte se na naše časopisy — říká Korostělov — na všechny ty „Jara“, „Podzimy“ a ostatní roční doby. Technicky je to — brak. Jsou vydány na špatném papíře, bez úcty k čtenáři... Jsou to zhoršené kopie cizích originálů...“ A Živilová: „Na stránkách našich módních časopisů najdete nehorázné šaty, poutající pohyb, hyzdící postavu... A jen se podívejte na obrázky, znázorňující ženské „sezonní módy“. Jednotvárné, nesmyslné tváře, nevkusné účesy s „trvalou“, hustě namalované rty, nad očima — tenké pruhy, utvrzující nejasnou módu holení obočí. Kresba je — metodou názorné agitace, propagace, a mnoho

našich dívek — a dobrých dívek — standardisuje sebe podle těchto loutek z časopisu.“

Kolik to stojí?

Nelze se tu nezmínit i o hospodářské stránce podmínek oblékání. Za prvé jsou to ceny látek a jejich jakost. Dejme tomu, že si někdo chce ušít kabát ze zmíněné látky „drap, blížící se jakostí cizím vzorům“. Koupí si jí tedy 3 metry. To dělá 360 rublů. Víme, že ušití jednoduchých dámských šatů stojí padesát rublů za práci, předělání (pravda důkladně s obracením látky) pánského zimmíku 200 rublů. Stojí tedy dejme tomu ušití nového pláště (odhadujeme minimálně) 300 rublů. To již dělá dohromady 660 rublů, nepočítaje v to podšívku a důkladné ruské vatování. Tento minimální a neúplný rozpočet se položí jako těžké břemeno na člověka i s velkým poměrně platem — na příklad 700 rublů. Hotové šaty, jak dosvědčují výše citovaní, jsou nevalné a stěžují si na jejich topornost a špatnou jakost často i čtenáři novin. Představme si však člověka s platem 300 rublů měsíčně a dobrou kvalifikací, takhle rýsovače nebo písařku na stroji, znající cizí jazyky. Nemůže si prostě dovolit látku drap, blížící se cizím vzorům, za 120 rublů metr. Dostává lacinější potraviny ve svém konsumu (nebo je dostával před zrušením chlebenek), má jako dobrý a oceněný pracovník i jiné výhodičky a slevy, příležitostně prémie a podobně. Ale přes to bude pro takového člověka problémem i zakoupení 3 metrů polovlněné a polobavlněné látky, dané do prodeje současně s dobrým „drapem“, za cenu 35 rublů za metr. Bude to činit asi třetinu jeho měsíčního rozpočtu. A oblékat se přece člověku chce! Chce se mu toho v touze napodobit za každou cenu cizinu a z mnoha jiných lidských, neprobádaných psychologických důvodů. A také tak vznikají opožděné sovětské wampy ve vlečkových šatech z květovaného batistu a pusou namalovanou do srdéčka pronikavým laciným ličidlem.

Třeba přiznat, že textilní průmysl sovětský ponechal si ještě chybu, známou z dob starého Ruska — nedovede totiž vyrábět to, co by potřeboval nejvíce z důvodů zásadních i hospodářských — dobré, levné druhy zboží. Zatím co dražší druhy látek se v posledních letech značně zlepšily, zůstává výběr a jakost lacinějších ještě daleko pozadu. A tuto nedemokratickou vlastnost, na niž bylo mnohokrát upozorňováno, třeba změnit co nejdříve.

Důležité drobnosti.

Jsou tu ještě jiné malé, ale přece významné podrobnosti. Sukno může být dobré, ušití také, ale zkuste nosit kalhoty nezapnuté! V SSSR se velmi často nedostává galanterního zboží, zapomíná se naň při velkém rozmachu průmyslu. „Izvěstija“ z 9. tohoto měsíce uveřejňuje článek „Osud patentky“. Celkem jednoduchá historie: patentky nejsou k dostání v žádném obchodě. Průmysl, jenž by je měl vyrábět, nedovedl udělat mosaznou stuhu a tak již před rokem to skončoval tak, že patentky prostě přestal vyrábět. A vůbec, spotřebitel žádá 280 druhů galanterního zboží, z nichž asi 60 druhů není v obchodech vůbec k dostání. Stroje nutné k výrobě vyrábí sovětský těžký průmysl. Uvádíme tento případ nikoliv z malicherné štouravosti, nýbrž proto, abychom ukázali, s jakým lajdáctvím, byrokratismem a nedbalostí musí sovětská vláda ještě bojovat. V Leningradu se brakuje kolem polovice vyráběného galanterního zboží (za 50 mil. rublů ročně) a brak se okamžitě prodává mimo plán výroby. Zkuste vypadat nikoliv elegantně, ale slušně, když vám třebas z taštičky hned sleze lak, jak uvádějí „Izvěstija“. Detaily tvoří velký celek. Však také pisatel článku říká, že není pěkné, když země, která se naučila stavět gigantická letadla a stroje, nedovede vyrobit patentku.

Nyní

trochu psychologie.

Je mnoho lidí, pracujících výborně v oboru kultury a vědy, kteří se nedovedou dobře oblékat. Jsou prostě za-

brání do své práce a v zápalu pro ni nepozorují věci pozemské. Nelze o nich říci, že se strojí špatně, neboť se nestrojí vůbec, protože mají ještě v paměti, že je radno hodit na sebe jakési šaty. Není také žádného zákona, jenž by dokazoval, že člověk, oblékající se nevkusně z viny vlastního gusta, by byl za každou cenu osobou nekultivovanou a stál na nízké úrovni. Je však jakási pravděpodobnost v tom, že dívka, vyhledávající cílevědomě kombinaci zelené sukny s červenou bluzou, nebude hořet pro Bachovu hudbu. On se jí asi bude upřímně řečeno hrozně líbit nový ruský kýč „Já a moje Maša u samovaru“. Nedej bůh, ona čte moderní literaturu, ale přeložený román ze společenského života, nebo z nedostatku lepšího nějaký zapadlý domácí šmejd, to je tak napínavé! Vyloučeno, aby se vysmrkala virtuózně do dvou prstů jako její stará matka. Ale manýry asi bude mít jako popovská dcerka (ach! och! vy jste ale zlý, hi-hi!) a nikoliv prosté a přirozené, jako dívka, oblečená do jednoduchých jednobarevných šatů. Je to prostě stupeň vývoje, onen, na kterém se jednotlivec domnívá, že u nich v Kocourkově je vše mnohem elegantnější než v Paříži. K poznání opaku zatím ještě nedojde, neboť není s čím srovnávat. Před léty se v báječném divadle Vachtangově začala hrát dobrá „komedie mravů“ od Bulgakova „Zojčin byt“, příkrá a životní satira na jistou část domácí společnosti. Apropos, říkaly tehdy sovětské dámy, že se na ni chodí dívat pro nádherné toalety, které se ve hře vyskytují. Ale věc není v tom. Je tam scéna, v níž zdánlivá majitelka módního salonu, ve skutečnosti pak držitelka tajného pelechu Zojka, svádí mladou a krásnou ženu, aby k ní vstoupila do služeb. Mladá žena se brání, ale tu ve chvíli největšího váhání rozevře před ní Zojka širokým divadelním pohybem skříň a otevře očím oběti nepřemožitelné vnaidlo: visí tam jeden malinově červený a jeden pestrý hadr. A mladá žena se k ním chtivě vrhne, chytí je do rukou a zvolá v horečném opojení: „Ó, jak bych tě nepoznala božský Paquine!“ — To je divadlo. Ale sovětské ženy božského Paquina dodnes poznávají.

Stejnokroj pro školy.

Proti nevkusu se brojí. Malířka Živilová navrhuje karikování v novinách, tak aby lidé poznali, že jsou směšní. Krejčí Korostělov proponuje veřejné debaty s vysvětlením, co je krásné a co je ošklivé a také — věc velmi revoluční — uveřejňování dobrých módních obrázků v denních listech a zavedení módní rubriky. Ale dnes se v SSSR děje více revolučních věcí. Je to na příklad rozhodné historické nařízení vlády a výkonného výboru strany ze 4. IX. 1935, týkající se školství. Je to pokračování správné linie, s níž bylo započato dříve a logický výsledek podobného nařízení loňského. Ustanovuje přísnější kázeň a pořádek ve školství, zrušuje zkoušky do vysoké školy, má-li žák v maturitním vysvědčení samé výborné a z hlavních vyučovacích předmětů, a zavádí mnoho jiných nesmírně pro život země důležitých novot, stojících za zvláštní zmínku a vysvětlení. My však se zastavíme u jednoho z jeho bodů, jenž zní: Stanovit jednotný stejnokroj pro žáky obecné, neúplné střední a střední školy, zavedením jednotné uniformy počínaje r. 1936 a to nejprve ve školách Moskvy, Leningradu, Kijeva, Charkova a Minsku.

Toto opatření má jistě za účel zase zvýšení kázně. Velké procento dětské zločinnosti připadalo na školy, disciplína byla vůbec po dlouhou dobu ochablá a stejnokroj umožní kontrolování žáků v hodiny mimovyučovací, odliší je na ulici od celého davu. Nás však zajímá stejnokroj samotný. Zatím se vypracovává a bylo na něho učiněno již několik návrhů. Tak „Izvěstija“ z 5. IX. sdělují, co jim bylo řečeno o prozatímních plánech v Osvětě. Hoši budou asi mít modrý stejnokrojový svrchník, dívky modrý raglánový plášť s páskem raglánového vzhledu. Hoši do páté třídy budou mít modré kabátky a krátké kalhoty, od páté nahoru dlouhé nohavice. Dívky rovněž v nižším stupni školy budou mít modré šaty a zástěry, ve vyšším pravděpodobně

šaty a zástěry šedomodré. Na hlavě budou hoši nosit tmavomodrou furažku, dívky modré radiovky. Knoflíky na šatech budou stejnokrojové, kovové, se státním erbem. Jak je vidět, může uniforma vypadat velmi hezky. „Komsomolská Pravda“ ze stejného dne přináší obrázek veselého chlapce v pokusné uniformě a jiné podrobnosti možných variantů: snad budou hoši nosit pumpky, v létě možná plátěné shorts, neví se, zda bude kabát s páskem nebo ne a tak dále. Kolem 20 žáků různých věků chodí do továrny na zkoušky, kde na vypracování stejnokroje spolupracují — krejčí, osvěta, odborníci v hygieně a — děti samotny.

Letos byla v Moskvě vystavěna krásná a velká nová škola, vybavená vším moderním zařízením, pohodlím a různými vymoženostmi. Letos je v tisku méně než loni pobouřených zpráv o tom, že opravy školních budov nebyly za léto provedeny. Doufejme tedy, že otázka dětských obleků bude vyřešena také kladně a že napřesrok nebude zoufalých apelů, že uniformy pro nováčky nejsou ušity, nebo že jsou ušity špatně, nebo že se jich nedostává, jak tomu bylo ještě i letos se sešity a školními potřebami. Dále, že děti budou upraveny a pořádně ve svém novém kroji a že nebudou pro nedbalost krejčích vězet v něm jak v pytlí. A konečně, že strízlivá a hezká uniforma naučí tuto generaci vkusné skromnosti v oblékání. A že je to nezestandardisuje a že šviháci jsou už teď, je vidět podle následující malé podrobnosti: na klobouku má být státní odznak — pozlacený srp a kladivo uprostřed klasů v pozadí z červeného emailu a knížka na pozadí bílém. Hoši to budou přirozeně nosit uprostřed čepice. A tedy dívky, když už mají také právo volby, samotny navrhly a moc prosily, aby ten odznak na své radiovce směly nosit na straně. Neřadí! Dobře věděly, že nějaký ten velký soudruh, co sedí v Osvětě a nad uniformou uvažuje, je přece jen mužský, který za boha živého nepochopí, že radiovka se musí nosit fešně na jedno ucho a nikoliv natažená rovně na hlavu jako lívanec. A že teda — neoblomná logika — musí hezký odznak přijít bezpodmínečně na druhou stranu, tak, aby se vyjímal a krášlil jeho pyšnou majitelku.

dopisy

K hudebnímu festivalu

Vážená redakce!

Ke článku F. Warschauer „K hudebnímu festivalu v Praze“ připojuji toto:

Je pravda, že pořadatelé XIII. mezinárodního hudebního festivalu si uvědomili jeho kulturně-politickou závažnost. O zdu festivalu rozhodla však okolnost, že reprezentanti vlády byli si vědomi jeho kulturně-politického významu.

Tato jednotna názorů uměleckých a vládních činitelů byla hybnou silou festivalu. Důvěra, již se mladé generaci od vlády dostalo, pomohla překonávat a zvládnouti organizační potíže 12 dní před zahájením festivalu.

Slyšel jsem v době přípravných vyjednávání stesky, že u nás „v demokracii jdou věci pomaleji než jinde v diktatuře“. Konstataji proti tomu, že náměstek ministerského předsedy, ministr R. Bechyně, nepotřeboval k obsáhlým informacím, poradám a konečnému rozhodnutí více než několik hodin času a v dohodě s protektorem festivalu, ministrem školství a národní osvěty prof. dr. J. Krčmářem a ministerstvem zahraničních věcí byly za necelý týden potřebné dispozice hotovy. Vláda umělcům festival nenadiktovala. Ani umělci vládě festival nevnutili. Uplatnilo se jednotící nazírání na naše kulturní zájmy a mezinárodní situaci.

Rychlé a věcné rozhodování v záležitosti hudebního festivalu posílilo víru v demokracii, jejímž základem jest a zůstane hlavní požadavek: „Nebáti se odpovědnosti.“ Alois Hába.

Je možno zříditi daňové soudy?

Velevážený pane redaktore!

Na můj článek o potřebě daňových soudů odpovídá jednak p. D. S., jednak p. Dr. Kafka, každý ovšem s jiného hlediska. Dovolte, abych k tomu přičinil několik poznámek.

Nejen v „Přítomnosti“, nýbrž i v jiných časopisech jsou ustavičně přednášeny výtky, pro něž jest poplatnictvo s finančními úřady nespokojeno. P. D. S. bere je v ochranu a líčí věc, jak se jeví se stanoviska finančního úředníka. A tu přímo obviňuje poplatníky z nepoctivosti a snahy zdanění se vyhnouti a stát o zákonnou daň připraviti. Jest prý to tak zlé, že přiznává sotva 5% naprostou poctivost a pořádnost, a — patrně v nedostatku poctivějších — pokládá ve shodě s názory svých kolegů za „slušné“ ještě ty poplatníky, kteří nezatajují více než 20—30% svého důchodu.

To jest tvrzení, velmi, velmi bolestné, ale zároveň i velmi odvážné, a silně pochybuji, že by je mohl p. D. S. dokázati nebo aspoň učiniti věrohodným. Jen ať se neodvolává na trestní referáty a výši pokut jimi uložených! Patrně p. D. S. není s praxí těchto úřadů vůbec obeznámen, a kdyby se o ní dal poučiti ne snad od postižených poplatníků, nýbrž na příklad od advokátů, kteří měli příležitost před těmito úřady jednat, sotva by se pokusil své tvrzení o nepoctivosti poplatníků dokazovati z výše takových pokut.

Tak zde stojí jen holé tvrzení z druhé strany, a tím jsme i u naší otázky po daňových soudech. Pan D. S. otevřeně naznačuje, jak se berní úřad dívá na poplatníky: v 95% z nás vidí daňové defraudanty nebo skoro defraudanty, a podle toho s námi jedná. Nevěřím vám, protože prý nemluvíme pravdu, a patrně že i já, ty, onen třetí, zkrátka až na několik výjimek my všichni jsme mezi těmi 95%. Ale my trváme na tom, že jest pravda na naší straně, a viníme naopak berní úřad, že nám křivdí. Kdo tedy má vlastně pravdu, berní úřad nebo poplatník?

Odpusťte to přirovnání: Jest to jako když se dva sousedé hádají o mez, a každý tvrdí, že je mez jeho. Co udělají? Půjdou k soudu, jenž je nestranný, na mezi není nijak účasten, a proto může vysloviti, kdo jest v právu. Ale kdo má rozhodnouti mezi berním úřadem a poplatníkem? Přece ne berní úřad, který jest na sporu přímo účasten (a který ovšem rozhoduje, přirozeně že podle svého přesvědčení)? K tomu by tedy bylo třeba třetí, nestranné osoby, a tou může býti jen nezávislý soud! A snad se p. D. S. zamyslí nad tím faktem, že se tohoto soudu dovolávají právě poplatníci, ač jest podle jeho mínění mezi nimi 95% nepoctivých.

Jest ovšem možná ještě jiná cesta, o níž jsem se rovněž zmiňoval: Kdyby berní úřad již předem v 95% poplatníků neviděl defraudanty, nebylo by patrně většiny dnešních těžkostí a nebylo by pak asi třeba ani daňových soudů. Zkrátka a dobře, musil by se od základu změnit duch berních úřadů i jejich úřednictva. Ale p. Dr. Kafka, věříte po přečtení dopisu p. D. S. ve schůdnost této cesty? Rozhodně by se bylo málo komu podařilo dokázati tak názorně potřebu daňových soudů, jako p. D. S., tím že vylíčil stanovisko, jak se dívá berní úředník na poplatníka; za tuto upřímnost mu musíme býti zavázáni.

A tak myslím, že i p. dr. Kafka, přečte-li si ještě jednou

dopis p. D. S., přece snad připustí, že za daných poměrů jest myšlenka daňových soudů nejlepším východiskem. Uznávám, že by se dalo zaříditi ještě leccos jiného. Tak jest jistě správné, že by velmi pomohlo lepší obsazení nejvyššího správního soudu i rozmnožení personálu berních správ, a že by se to snad i dalo docílit podstatně lehčeji než zříditi daňové soudy. Sám dobře vím, že zatím jest myšlenka daňových soudů utopií, a to již proto, že za 17 let republiky naši zákonodárci nedospěli k uskutečnění ani tak základních zákonů, jako jest na př. jednotný občanský zákoník, trestní zákon, soudní řády, knihovní a exekuční právo, o jiných ani nemluvě. Proto ostatně také myslím, že skoro stejnou utopií, jako jsou daňové soudy, jest i čekati od dnešního zákonodárce na příklad i jen na tu prostou reformu nevyššího správního soudu, který trpí přetížením od svého vzniku a pomoci se dosud nedočkal. Mají ale tyto zkušenosti býti znamením k resignaci a máme snad čekati, až nám tyto a jiné zákony dá někdo jiný?

O podrobnostech, jak by měly daňové soudy vypadati, snad není třeba debatovati na tomto místě, neboť najiti formu skutečně způsobilou snad není úloha tak nemožná. Jen pokud jde o nejdůležitější námitku, totiž o otázku nákladů, bych chtěl říci aspoň tolik, že se jich neobávám tak, jako dr. Kafka. Má-li daňový soud plniti svůj úkol, nesmíme z něho vytvořiti nějaký těžkopádný a nákladný aparát. A kromě toho musíme pamatovati jednak na to, co by se zřízením těchto soudů ušetřilo jednak ve finanční organizaci, jednak na tom, že vlastně jen málo věcí by před takový soud skutečně přišlo, neboť jeho existence by již sama o sobě vylučovala předpisy libovolné a ničím nedoložené.

A nakonec bych rád připomenul ještě jednu věc. Pan dr. Kafka mi vytýká, že prý chci nedostatky veřejného života léčiti hned vytvářením nových a nových institucí místo pustiti se do plného a poctivého využití institucí již stávajících. S touto myšlenkou plně souhlasím, ale pokládám za nedorozumění, je-li to vytýkáno mému námětu, protože instituce daňových soudů není žádné novum. Zárodek jich byl již dávno vytvořen zřízením daňových komisí, a jde jen o to, aby byly tyto komise vybudovány tak, aby svůj úkol mohly skutečně plniti. Že za daného stavu k tomu nejsou dosti způsobilé, o tom patrně nebude sporu. Jinak však nevidím žádné neštěstí v tom, vytvoříme-li si vůbec nové instituce, když se přesvědčíme, že staré nevyhovují. Dokonce se odvažují pokládati to za pokrok. Běží jen o to, abychom zbytečně neodhazovali to, co jest života schopné a co snad jen nebylo dosud dostatečně vyzkoušeno.

A tak myslím, že se na konec shodneme i s p. drem Kafkou na základní otázce: Myslí p. dr. Kafka, že bolesti finanční správy lze vyléčiti uvnitř jejich dnešních institucí, i když jsme přesvědčeni, že jsou nehotové a nedokonalé, a i když nás pan D. S. poučuje, jaký duch v nich vládne? Pakli nikoliv, jest nutno reformovati a po případě zříditi instituce zcela nové, ale pak se ovšem nesmíme obávati ani novot!

Děkuji Vám, vážený pane redaktore, za poskytnutí místa pro tyto řádky, a poručím se Vám

Váš oddaný

Fa.

F. BAUM, Praha XII, Španělská 10, telefon 315-72,
vyučuje němčině, franštině, moderní a světové literatuře. Přípravuje ke všem zkouškám. Zvláštní konverzační kroužky pro pokročilé o 4-6 účastníků (5 Kč za 1 hodinu)

Tančit naučí za jednu hodinu jeden tanec
Géglová, XI, Karlova 6, inf. 3-7 • 341-94

DOM

**DOPISNÍ PAPIR
DENNÍ POTŘEBY**

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17